

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# توسل و استعاذ

فهرست مطالب

- زیارت چیست؟ ..... ۱۱
- قرآن و عترت ..... ۱۳
- چرا باید امام معصوم علیه السلام را زیارت کنیم؟ ..... ۱۴
- زیارت چیست؟ ..... ۱۵
- زیارت؛ سیر معنوی ..... ۱۶
- حس کمال خواهی در زیارت ..... ۱۷
- شباهت و اطاعت ..... ۱۷
- زیارت و شفاعت ..... ۱۸
- پیامبر صلی الله علیه و آله و احترام به امام رضا علیه السلام ..... ۱۹
- خلاصه فصل اول ..... ۱۹
- فضائل و برکات زیارت ..... ۲۳
- حدیث معروف پیامبر صلی الله علیه و آله ..... ۲۵
- حدیث عجیب امیرالمؤمنین علی علیه السلام درباره زیارت امام رضا علیه السلام ..... ۲۶
- زیارت امام رضا علیه السلام؛ ثواب هزار حج! ..... ۲۷
- زیارت و درک رضایت خدا ..... ۲۸
- پاداش زیارت امام حسین علیه السلام و سایر ائمه اطهار علیهم السلام ..... ۲۹
- زیارت مظلوم ..... ۳۰
- اولین اثر زیارت؛ اعلام موضع ..... ۳۱
- دومین اثر زیارت؛ ارتباط با امام ..... ۳۲
- سومین اثر زیارت؛ آمرزش گناهان ..... ۳۲
- چهارمین اثر زیارت؛ توجه متقابل ..... ۳۳

- بازدید امام رضا علیه السلام از زائران ..... ۳۴
- خلاصه فصل دوم ..... ۳۶
- آداب زیارت ..... ۳۹
- مراحل زیارت ..... ۴۱
- نیت خالص ..... ۴۱
- آداب زیارت؛ طهارت ..... ۴۲
- مقدمه زیارت ..... ۴۳
- مقصد؛ خدای متعال ..... ۴۷
- اذن دخول ..... ۴۸
- مراقبت بر ادب حضور ..... ۵۰
- پادب و حواس جمعی ..... ۵۱
- صدای بلند و بی احترامی ..... ۵۲
- خواندن زیارت نامه ..... ۵۴
- زیارت امین الله ..... ۵۶
- آداب زیارت؛ تلاوت قرآن و تفکر ..... ۵۷
- نماز ..... ۵۸
- چهار نماز سفارش شده ..... ۵۹
- نماز توبه (نماز امیرالمؤمنین علی علیه السلام) ..... ۶۰
- امام زمان علیه السلام و آداب زیارت ..... ۶۱
- پاکی ظاهر و باطن ..... ۶۲
- قلب زائر ..... ۶۴
- خلاصه فصل سوم ..... ۶۶
- شرایط زیارت برتر ..... ۶۹
- آداب قبل از زیارت ..... ۷۱
- وظایف قبل از زیارت ..... ۷۱

- زیارت با معرفت چیست؟ ..... ۷۳
- پیروی از امام ..... ۷۴
- معرفت و ظرفیت ..... ۷۸
- نیکی به اندازه معرفت است ..... ۷۹
- لزوم کسب معرفت ..... ۷۹
- توانمندی های امام ..... ۸۰
- طهارت معنوی ..... ۸۱
- آداب حین زیارت دعا و درخواست ..... ۸۳
- مراقبت بر خواسته ها ..... ۸۳
- علل مستجاب نشدن دعاها ..... ۸۵
- آداب بعد از زیارت ..... ۸۶
- برآوردن حاجت مؤمن ..... ۸۷
- تاجر ثروتمند و زیارت امام رضا علیه السلام ..... ۸۹
- محبت تهی دستان ..... ۹۱
- احترام به والدین ..... ۹۲
- عهدشکنی بعد از زیارت ..... ۹۳
- اطاعت از نبی اکرم صلی الله علیه و آله ..... ۹۴
- اتصال به اهل بیت علیهم السلام ..... ۹۵
- گناه و از بین رفتن نعمت ها ..... ۹۷
- گناه ما و رنج پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ..... ۹۸
- غرور پس از زیارت ..... ۱۰۰
- حفظ زیارت ..... ۱۰۱
- امام رضا علیه السلام؛ مظهر رحمانیت و رحیمیت خداوند ..... ۱۰۱
- تخلیه و تهلیه چیست؟ ..... ۱۰۲
- اخلاص در عمل ..... ۱۰۳

- شرط برکات زیارت ..... ۱۰۴
- نشانه قبول شدن زیارت ..... ۱۰۵
- حقیقت زیارت ..... ۱۰۶
- سوغات زیارت ..... ۱۰۷
- نعمت زیارت امام ..... ۱۰۷
- معنای حقیقی زیارت ..... ۱۰۸
- عطر حضور ..... ۱۱۰
- خرافات زیارت ..... ۱۱۱
- گرفتن شبکه‌های ضریح ..... ۱۱۲
- توصیه مرحوم پهلوانی به زائران ..... ۱۱۳
- خلاصه فصل چهارم ..... ۱۱۷
- شبهات توسل و زیارت ..... ۱۲۳
- توسل ..... ۱۲۵
- آیا توسل با توحید منافات دارد؟ ..... ۱۲۸
- شرک چیست؟ ..... ۱۳۱
- معنای شرک ..... ۱۳۲
- توسل در قرآن ..... ۱۳۲
- توسل برادران حضرت یوسف علیه السلام به پدرشان ..... ۱۳۴
- تبرک جستن ..... ۱۳۵
- توسل و تبرک در دیگر ادیان آسمانی ..... ۱۳۷
- توسل همان شفاعت است ..... ۱۳۸
- آیه توسل و جواب به وهابی‌ها ..... ۱۳۹
- حاجت مستقیم از خدا یا ائمه علیهم السلام ..... ۱۴۰
- خلاصه فصل پنجم ..... ۱۴۲

- کرامات اهل بیت علیهم السلام ..... ۱۴۵
- شفای چشم ملا عبداللّه در کشمیر ..... ۱۴۷
- امام رضا علیه السلام و رجب حمامی ..... ۱۴۸
- مرد آشپز و شفای بیماری برص ..... ۱۴۹
- مرد بلخی و حاجت گرفتن غلام ..... ۱۵۰
- توسل آیت الله مرعشی نجفی رحمته الله به حضرت معصومه علیها السلام ..... ۱۵۱
- امام رضا علیه السلام و شفای پسر مسیحی ..... ۱۵۲
- خلاصه فصل ششم ..... ۱۵۵



خدا کند که زاین آستان جدا نشوم  
به روز حشر به حال خودم رها نشوم

گدایی درت ای دوست، برتر از شاهبخت  
چرا به درگه تو یا رضا گدا نشوم!

جعفر حسن زاده

## • قرآن و عترت •

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در حدیث سفینه فرموده‌اند:

مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ مَنْ رَكِبَهَا نَجَا وَ مَنْ  
تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ...<sup>۱</sup>

مَثَل اهل بیت من در میان شما، همانند کشتی نوح است؛ هر که سوارش شود، نجات می‌یابد و هر که تخلف کند و سوار نشود، غرق می‌شود.

کسی که به اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام تمسک جوید و بر این کشتی سوار شود و با ایشان همراه و همگام باشد، نجات پیدا می‌کند.

تنها، حدیث سفینه نیست؛ حدیث ثقلین هم همین معنا را می‌رساند. قرآن و عترت در کنار یکدیگر است؛ چون رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این دو چیز را کنار یکدیگر گذاشته و فرموده‌اند:

إِنِّي مُسَخَّلِفٌ فِيكُمْ خَلِيفَتَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِترتي مَا إِن  
تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ  
الْحَوْضَ.<sup>۲</sup>

۱. ابوجعفر محمد بن حسن طوسی، الأمالی، ص ۶۰ و ۷۳۳؛ محمدباقر اصفهانی (مجلسی دوم)، بحار الأنوار، ج ۲۳، ص ۱۰۵.

۲. احمد بن علی طبرسی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۴۵۰.

پس از خود، برای شما دو چیز به جای می‌گذارم: کتاب خدا و عترتم را. اگر به آن دو تمسک جویند (دست به دامن آن دو شوید)، پس از من هرگز گمراه نخواهید شد و آن دو از هم جدا نمی‌شوند تا روزی که در حوض [کوثر]، بر من وارد شوند.

اگر به این دو چیز (قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام) تمسک جستید، گمراه نمی‌شوید. کسی گمان نکند که عترت تمام شد؛ «لَنْ يَفْتَرِقَا» یعنی همان طور که قرآن هست، عترت هم هست؛ حتی کنار حوض کوثر نیز این دو از هم جدا نمی‌شوند.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • چرا باید امام معصوم علیه‌السلام را زیارت کنیم؟ •

در این زمینه، به فرمایش زیبای خود علی بن موسی الرضا علیه‌السلام استناد می‌کنم.

روایتی که نقل می‌کنم از معتبرترین سند برخوردار است. این روایت را شیخ صدوق رحمته‌الله و محمدابن قولویه قمی رحمته‌الله نقل کرده‌اند. شیخ کلینی رحمته‌الله صاحب کتاب کافی هم نقل کرده است. این سه نفر از بزرگ‌ترین مشایخ شیعه هستند. و شاء این سخن را از امام رضا علیه‌السلام شنیده است که فرمودند:

إِنَّ لِكُلِّ إِمَامٍ عَهْدًا فِي عُنُقِ أَوْلِيَائِهِ وَشِيعَتِهِ وَإِنَّ مِنْ تَمَامِ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَحُسْنِ الْأَدَاءِ زِيَارَةَ قُبُورِهِمْ فَمَنْ زَارَهُمْ رَغْبَةً فِي زِيَارَتِهِمْ وَ

تَصَدِيقًا بِمَا رَغِبُوا فِيهِ كَانَتْ أَيْمَتُهُمْ شُفَعَاءَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ<sup>۱</sup>

همانا هر امامی بر گردن دوستان و شیعیان خود عهده‌ای دارد و از نشانه‌های وفای به عهد و نیکو ادا کردن حق ایشان، زیارت قبورشان (قبور ائمه اطهار علیهم‌السلام) است؛ پس کسانی که از روی میل و رغبت به زیارتشان و برای تصدیق آنچه آن‌ها خواسته‌اند، به زیارتشان بروند، امامان ایشان در روز قیامت شفیعانشان خواهند بود.

آیت الله عالمی 'حفظه الله تعالی'، رواق امام خمینی رحمته‌الله، ۶ خرداد ۹۰

### • زیارت چیست؟ •

زیارت یعنی دیدار. واژه زیارت از «زَارَ» و «يَزُورُ» می‌آید؛ به معنای دیدار کردن و مواجه شدن. ما در زبان فارسی می‌گوییم: «می‌رویم دیدن فلانی»؛ همین یعنی زیارت. معمولاً هم انسان به زیارت جایی می‌رود که احساس نیاز می‌کند؛ من چون دوست دارم در درس‌هایم موفق بشوم؛ به دیدن کسی می‌روم که او نیز در درس‌هایم موفق شده است تا از او فرمول موفقیت را بپرسم. مردم به زیارت و دیدار آن‌هایی می‌روند که در المپیک، میادین ورزشی و عرصه‌های مختلف زندگی مقام می‌آورند. این نشان می‌دهد که مردم برای استفاده به زیارت می‌روند؛ پس در زیارت یک معنا نهفته است: اینکه من به کمالی نیاز دارم و آن شخصی هم که می‌خواهم به زیارتش بروم، کمالی دارد که من

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته‌الله)، عیون أخبار الرضا علیه‌السلام، ج ۲، ص ۲۶۱.



نیاز دارم از آن استفاده کنم.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

### • زیارت؛ سیر معنوی •

زیارت امامان معصوم علیهم السلام یک سیر و سفر کامل معنوی در وادی محبت و معرفت خدا و توحید است. همان طور که حج یک سیر الی الله است، زیارت امامان علیهم السلام هم مثل حج مقبول است؛ بلکه هر قدمش ثواب یک حج مقبول دارد؛ بنابراین زیارت امام هم مصداق فرار الی الله است. آدم باید از گناهان و غفلت‌هایی که در وجودش هست، از شرک‌های خفی، حساب و کتاب باز کردن برای غیر خدا، ترس از غیر خدا و دل بستن به غیر خدا فرار کند و به توحید روی بیاورد.

انسان وقتی به سمت امام (حجت خداوند) حرکت می‌کند، در واقع یک سفر کامل معنوی را آغاز کرده و اگر این سیر معنوی خوب انجام شود و انسان مراقب باشد، نتیجه سفر بسیار بابرکت است. در روایات زیارت سیدالشهداء علیه السلام این تعبیر آمده است: «اگر کسی قبر سیدالشهداء علیه السلام را زیارت کند، گویا خداوند متعال را در فوق عرش او زیارت کرده است.»<sup>۱</sup>

حجت الاسلام والمسلمین محمد مهدی میرباقری، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۷ اردیبهشت ۹۱

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۱۴۷: «عَنِ الْخُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَمِيِّ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا علیه السلام قَالَ: مَنْ زَارَ قَبْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام بِسَطِّ الْفُرَاتِ كَانَ كَمَنْ زَارَ اللَّهَ فَوْقَ [فِي] عَرْشِهِ.»

### • حس کمال خواهی در زیارت •

زیارت به خاطر حس کمال خواهی انسان است؛ یعنی حس کمال خواهی او باعث می‌شود که به زیارت برود. امام رضا علیه السلام انسان کامل است. همه ما ناقصیم! آمده ایم پیش امام رضا علیه السلام تا کامل شویم؛ پس اولاً زیارت به خاطر حس کمال خواهی است؛ ثانیاً برای استفاده هدایتی است. حس کمال خواهی، ما را به زیارت می‌کشاند. زیارت ما را به شباهت می‌کشاند؛ ما می‌خواهیم شبیه این انسان موفق شویم. انسان امام رضا علیه السلام را زیارت می‌کنیم تا شبیه امام رضا علیه السلام شویم؛ چون این بزرگوار علیه السلام، امام ما هستند.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

### • شباهت و اطاعت •

از زیارت می‌خواهیم به شباهت برسیم. راه شبیه شدن، اطاعت است. شما همه تان نماز جماعت بلدید. در نماز جماعت همه شما شبیه امام جماعت می‌شوید؛ از چه راهی؟ از راه اطاعت: امام به رکوع می‌رود، ما هم به رکوع می‌رویم و... پس راه شباهت به امام رضا علیه السلام چیست؟ اطاعت از ایشان.

## • زیارت و شفاعت •

ما آمده‌ایم به امام رضا علیه السلام بگوییم: «آقا، به زیارت شما آمده‌ایم. می‌خواهیم شبیه شما شویم؛ راهش هم اطاعت است، ولی ما در این مسیر به شما نمی‌رسیم و در راه می‌مانیم. دستمان را بگیر.» امام رضا علیه السلام شفاعت می‌کنند و مجموع اطاعت و شفاعت، می‌شود هدایت؛ ولی اگر اطاعت نباشد، شفاعت خیلی به درد نمی‌خورد. اینکه ما بدون اطاعت، از امام شفاعت می‌خواهیم، کار درستی نیست.

با این اوصاف، زیارت چقدر زیباست و چقدر نکات تربیتی دارد:

اول، به ما می‌فهماند که انسان ناقصی هستیم، پس احتیاج به کمال داریم؛

دوم، به ما می‌فهماند که امام ما انسان کامل است؛

سوم، به ما می‌فهماند که بهترین راه رسیدن به انسان کامل این است که برای شباهت به او (امام) تلاش کنیم.

حالا بهترین راه شباهت چیست؟ این است که هر کاری امام کردند، ما نیز انجام دهیم؛ یعنی اقتدا به امام بهترین راه شباهت است. شفاعت هم یعنی توسل؛ یعنی کمک امام. مجموع این‌ها می‌شود هدایت.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • پیامبر صلی الله علیه و آله و احترام به امام رضا علیه السلام •

شیخ‌المحدثین جناب صدوق علیه السلام نوشته‌اند: «یکی از صلحا شبی در عالم رؤیا حضرت خاتم‌الانبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه و آله را زیارت کرد. سؤال کرد: 'یا رسول الله، امر می‌کنید به زیارت کدام‌یک از فرزندانان بروم؟' پیغمبر فرمودند: 'آن فرزندم که از همه به تو نزدیک‌تر است.' او با خودش حساب کرد که از نظر جغرافیایی، حرم علی بن موسی علیه السلام از همه به او نزدیک‌تر است. عرض کرد: 'یا رسول الله، علی بن موسی علیه السلام را می‌گویید؟' تا این سؤال را کرد، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سه بار فرمودند: 'بگو: صلی الله علیه؛ بگو: صلی الله علیه؛ بگو: صلی الله علیه.'»

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۸ فروردین ۸۷

## • خلاصه فصل اول •

- کسی که به اهل بیت علیهم السلام تمسک جوید و با ایشان همراه و همگام باشد، نجات پیدا می‌کند.

- قرآن و عترت در کنار یکدیگر هستند و از هم جدا نمی‌شوند.

- قرآن زیارت یعنی دیدار. واژه زیارت از «زَارَ» و «یَزُورُ» می‌آید؛ به معنای دیدار کردن و مواجه شدن. ما در زبان فارسی

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق علیه السلام)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۸۱.

می‌گوییم: «می‌رویم دیدن فلانی»؛ همین یعنی زیارت. مردم برای استفاده به زیارت می‌روند؛ پس در زیارت یک معنا نهفته است: اینکه من به کمالی نیاز دارم و آن شخصی هم که می‌خواهم به زیارتش بروم، کمالی دارد که من نیاز دارم از آن استفاده کنم.

- زیارت امامان معصوم علیهم‌السلام یک سیر و سفر کامل معنوی در وادی محبت و معرفت خدا و توحید است و اگر این سیر معنوی خوب انجام شود و انسان مراقب باشد، نتیجه سفر بسیار بابرکت است.

- زیارت به خاطر حس کمال خواهی انسان است [یعنی حس کمال خواهی او باعث می‌شود که به زیارت برود]. امام رضا علیه‌السلام انسان کامل است. همه ما ناقصیم! آمده‌ایم پیش امام رضا علیه‌السلام تا کامل شویم.

- از زیارت می‌خواهیم به شباهت برسیم. راه شبیه شدن، اطاعت است. در نماز جماعت همه شما شبیه امام جماعت می‌شوید؛ از چه راهی؟ از راه اطاعت: امام به رکوع می‌رود، ما هم به رکوع می‌رویم و... پس راه شباهت به امام رضا علیه‌السلام چیست؟ اطاعت از ایشان.

- ما آمده‌ایم به امام رضا علیه‌السلام بگوییم: «آقا، به زیارت شما آمده‌ایم. می‌خواهیم شبیه شما شویم؛ راهش هم اطاعت است، ولی ما در این مسیر به شما نمی‌رسیم و در راه می‌مانیم. دستمان را بگیر.» امام رضا علیه‌السلام شفاعت می‌کنند و مجموع

اطاعت و شفاعت، می‌شود هدایت؛ ولی اگر اطاعت نباشد، شفاعت خیلی به درد نمی‌خورد. اینکه ما بدون اطاعت، از امام شفاعت می‌خواهیم، کار درستی نیست.



• حدیث معروف پیامبر ﷺ •

برای کسانی که حاجت دارند و به حرم امام رضا علیه السلام پناه می‌آورند، روایتی می‌گوییم. در این روایت، از ناحیه رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وعده‌ای به ما داده شده است:

سَتُدْفَنُ بَضْعَةً مِّنِّي بِأَرْضِ خُرَّاسَانَ مَا زَارَهَا مَكْرُوبٌ إِلَّا نَفَسَ اللَّهُ  
كُرْبَتَهُ وَلَا مُذْنِبٌ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ ذُنُوبَهُ<sup>۱</sup>

پاره‌ای از تن من در خراسان دفن خواهد شد. هیچ غم‌زده‌ای او را زیارت نمی‌کند؛ مگر آنکه خدای عزّ و جلّ اندوهش را برطرف می‌کند و هیچ گناهکاری زیارتش نمی‌کند؛ مگر آنکه خدا گناهانش را می‌آمرزد.

اگر کسی با خواندن این حدیث باز هم بگوید از حرم امام رضا علیه السلام ناامید برگشته است، باید [به او] بگوییم:

گر گدا کاهل بود، تقصیر صاحب‌خانه چیست؟!

جمله «بَضْعَةً مِّنِّي» برای شما آشناست. این جمله، یک جا برای امام رضا علیه السلام و یک جا هم برای حضرت فاطمه علیها السلام به‌کار رفته است.

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۵۸.

گرفتارها! نروید در خانه اغیار را بزنید. این، وعده پیامبر خداست و تخلف هم ندارد؛ به طور مطلق آمده است و هیچ قید و شرطی هم ندارد. هم حاجت‌های آینده‌ات برآورده می‌شود و هم گذشته‌ت خرابت آباد می‌شود! هم ترمیم گذشته است و هم ترفیع در آینده!

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، صحن جامع رضوی،  
۲۸ شهریور ۹۳

### • حدیث عجیب امیرالمؤمنین علی علیه السلام درباره زیارت امام رضا علیه السلام

در روایتی از نعمان بن سعد، امیرالمؤمنین علی علیه السلام می‌فرمایند:

سَيُقْتَلُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي بِأَرْضِ خُرَّاسَانَ بِالسَّمِّ ظُلْمًا اسْمُهُ اسْبِي وَ اسْمُ أَبِيهِ اسْمُ ابْنِ عَمْرَانَ مُوسَى عليه السلام أَلَا فَمَنْ زَارَهُ فِي غُرْبَتِهِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَمَا تَأَخَّرَ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ عَدَدِ النُّجُومِ وَقَطْرِ الْأَمْطَارِ وَوَرَقِ الْأَشْجَارِ!

مردی از فرزندان من، در سرزمین خراسان، ظالمانه به وسیله زهر کشته خواهد شد. نامش نام من و نام پدرش نام پسر عمران، موسی علیه السلام است. آگاه باشید که هرکس او را در غربتش زیارت کند، خداوند گناهان گذشته و آینده‌اش را می‌آمرزد؛ اگرچه آن گناهان، به عدد ستارگان و قطره‌های باران و برگ

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق علیه السلام)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۸۴، ح ۳۱۸۸.

درختان باشد.

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، صحن جامع رضوی،  
۲۸ شهریور ۹۳

### • زیارت امام رضا علیه السلام: ثواب هزار حج!

سؤال: براساس روایتی از امام موسی کاظم علیه السلام، هریک بار زیارت امام رضا علیه السلام برابر است با هفتاد هزار حج! این را چگونه تحلیل کنیم؟

جواب: در بعضی روایات ما معادل سازی کرده‌اند؛ به طور مثال: دو رکعت نماز، معادل فلان قدر یا یک زیارت [قبول شده]، معادل فلان تعداد حج است. با این معادل سازی‌ها می‌خواهند عظمت آن زیارت را نشان دهند تا مردم جایگاه امام رضا علیه السلام را در محضر خداوند باور کنند.

این [تعبیرها در روایات] می‌خواهد عظمت زیارت امام رضا علیه السلام را برساند و برای این است که من و شما کمی حواسمان را جمع کنیم و بدانیم خداوند چه نعمت و سرمایه‌ای را به ما عنایت کرده است!

حجت الاسلام والمسلمین ماندکاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۵۸۵.

## • زیارت و درک رضایت خدا •

آن‌ها که موفق می‌شوند به زیارت امام رضا علیه السلام تشریف یابند و خوب حضرت را زیارت کنند، رضایت خدای متعال را درک می‌کنند؛ چون «رضا» یعنی «درک رضایت». رضا یعنی رسیدن به این مرتبه که:

﴿يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ \* ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَةً \*  
فَادْخُلِي فِي عِبَادِي \* وَادْخُلِي جَنَّاتِي﴾

تو ای روح آرام یافته! \* به سوی پروردگارت بازگرد؛ درحالی که هم تو از او خشنودی و هم او از تو خشنود است \* پس در سلک بندگانم در آی \* و در بهشتم وارد شو.

حرم امام رضا علیه السلام قطعه‌ای از بهشت است. در روایتی از ابوهاشم داود بن قاسم جعفری، امام جواد علیه السلام فرموده‌اند:

إِنَّ بَيْنَ بَيْتِنِ جَبَلِي طُوسَ قَبْضَةَ [قَبِضَتْ] مِنَ الْجَنَّةِ مَنْ دَخَلَهَا كَانَ آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّارِ.<sup>۱</sup>

بین دو کوه طوس، پاره‌ای از بهشت است؛ هر که وارد آنجا شود، روز قیامت از آتش (عذاب دوزخ) در امان خواهد بود.

آن‌هایی هم که به زیارت حضرت علیه السلام می‌آیند، عباد خدا (بندگان خدا) هستند؛ رضایت الهی را درک می‌کنند و «راضیه»

۱. فجر، ۳۰ تا ۲۷.

۲. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق علیه السلام)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۸۳، ح ۳۱۸۵؛ عزیزالله عطاردی، مسند الامام الرضا علیه السلام، المقدمة، ص ۱۴۶ و ۱۴۷.

می‌شوند؛ همچنین از خدای متعال راضی هستند و «راضیه» می‌شوند. چرا این‌گونه‌اند؟ چون به زیارت «رضا» آمده‌اند. آن وقت کم‌کم می‌شوند؛ صاحبان «نفوس مطمئنه». خوشا به حال کسی که در مسیر الهی قدم برمی‌دارد و در پی کسب رضایت خداست.

حجت الاسلام والمسلمین کشکولی، دارالهدایه،  
۳ فروردین ۸۴

## • پاداش زیارت امام حسین علیه السلام و سایر ائمه اطهار علیهم السلام •

ابوعلی حزّانی به امام صادق علیه السلام عرض کرد: «کسی که قبر امام حسین علیه السلام را زیارت کند، چه پاداشی دارد؟»

امام صادق علیه السلام فرمودند:

مَنْ أَتَاهُ وَرَزَاهُ وَصَلَّىٰ عِنْدَهُ رَكْعَتَيْنِ أَوْ أَرْبَعَ رَكْعَاتٍ كَتَبَ اللَّهُ  
[كُتِبَتْ] لَهُ حِجَّةٌ وَعُمْرَةٌ!

کسی که نزد قبر او (امام حسین علیه السلام) برود و زیارتش کند و در آنجا دو یا چهار رکعت نماز بخواند، خداوند متعال برای او یک حج و عمره می‌نویسد.

حزّانی دوباره پرسید:

جُعِلَتْ فِدَاكَ وَكَذَلِكَ لِكُلِّ مَنْ أَتَى قَبْرَ إِمَامٍ مُفْتَرِضٍ طَاعَتَهُ؟

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۲۵۱.

فدایت شوم، اگر کسی به زیارت امام واجب‌الاطاعه دیگری مشرف شود، باز هم همین اجر و ثواب را دارد؟

امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند:

وَكَذَلِكَ لِكُلِّ مَنْ أَتَى قَبْرَ إِمَامٍ مُفْتَرِضٍ طَاعَتُهُ.

برای هرکس که به زیارت قبر هر امام واجب‌الاطاعه برود، این [ثواب] وجود دارد. (برای زیارت مرقد همه امامان معصوم علیهم السلام، ثوابی مثل ثواب زیارت سیدالشهداء علیه السلام وجود دارد.)

آیت‌الله عالمی 'حفظه الله تعالی'، رواق امام خمینی رحمته الله،  
۶ خرداد ۹۰

### • زیارت مظلوم •

امام محمد باقر علیه السلام که امامی معصوم هستند، فرموده‌اند:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ مَسْكَنُهُ الْجَنَّةَ وَ مَأْوَاهُ الْجَنَّةَ فَلَا يَدَعُ زِيَارَةَ الْمَظْلُومِ.

هرکس دوست دارد جایگاه و مأوایش (محل سکونت و منزلش) بهشت باشد، زیارت مظلوم را ترک نکند.

پرسیدند: «او (آن مظلوم) کیست؟» امام باقر علیه السلام فرمودند:

أَلْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ صَاحِبُ كَرْبَلَاءَ.

[منظور،] حسین بن علی علیه السلام، صاحب کربلاست.

سپس ادامه دادند:

۳۱ مَنْ أَتَاهُ شَوْقًا إِلَيْهِ وَ حُبًّا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ حُبًّا لِفَاطِمَةَ وَ حُبًّا لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیهم السلام أَقْعَدَهُ اللَّهُ عَلَى مَوَائِدِ الْجَنَّةِ يَأْكُلُ مَعَهُمْ وَ النَّاسُ فِي الْحِسَابِ.

کسی که به خاطر شوق به امام حسین علیه السلام و محبت به رسول خدا ﷺ و محبت فاطمه و امیرالمؤمنین علیه السلام، آن حضرت را زیارت کند، خداوند او را بر سفره‌های بهشتی می‌نشانند که با آن سروران علیهم السلام هم غذا باشد؛ درحالی‌که مردم درحال حسابرسی [اعمال] هستند.

ایران اسلامی ما را ببینید، کشورهای دیگر را ببینید؛ هرکجا نام حسین علیه السلام رفت، آزادی و شجاعت و عبودیت و بندگی هم رسوخ کرد.

حجت الاسلام والمسلمین محسن  
کازرونی 'حفظه الله تعالی'، رواق امام خمینی رحمته الله، ۱۰ دی ۹۲

### • اولین اثر زیارت؛ اعلام موضع •

وقتی که شما کنار مضجع منور امام رضا علیه السلام می‌ایستید و می‌گویید: «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ...»، به این معناست که با این زیارت به دنیا می‌گویید: «ای دنیا! من با این خاندان هستم؛ راه من راه این‌هاست، هدف من هدف این‌هاست،

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد ابن قولویه قمی، کامل‌الزیارات، ص ۱۳۷.



اخلاق من اخلاق این هاست، مقررات من دستورات این هاست.»  
اعلام همبستگی ما با ائمه علیهم السلام اعلام موضع ماست.

### • دومین اثر زیارت: ارتباط با امام •

وقتی می آید کنار مرقد امام رضا علیه السلام و آن حضرت را زیارت می کنید، بین شما و امام علیه السلام ارتباطی ایجاد می شود. دقت کنید؛ به تعبیر شما سیم وصل می شود. با این ارتباطی که برقرار شده است، در حدی که شما ظرفیت داشته باشید، از آنچه خداوند به آن ها داده است، به شما منتقل می شود.

حجت الاسلام والمسلمین فرزانه، رواق امام خمینی علیه السلام،  
۹۲ دی ۱۱

### • سومین اثر زیارت: آمرزش گناهان •

اثر سوم زیارت این است که پس از زیارت حقیقی، گناهان گذشته ما آمرزیده می شود. پرونده اعمال ما سیاه و آلوده است؛ کم و زیاد دارد [، ولی بالاخره این سیاهی وجود دارد]. وقتی که وارد حرم امام رضا علیه السلام شدید و با همان شرط معرفت و پذیرش ولایت، شروع به صحبت با امام کردید، صحبت شما همان و ریزش گناهان و سیاهی ها از قلبتان همان!

جوانان! شما با دل های پاک وارد حرم می شوید. خدا می داند وقتی که اشک شما در برابر امام رضا علیه السلام جاری می شود، امام علیه السلام چه طور به شما نگاه می کنند! قدر آن را بدانید. نه تنها گناهان گذشته تان آمرزیده می شود، بلکه زمینه آمرزش گناهان

آینده تان هم فراهم می شود. خیلی عجیب است! برکات زیادی دارد؛ اعتقاد داشته باشیم. اما گناهی هست که اگر با همان شرط (ولایت و امامت) هم زیارت کنید، آمرزیده نخواهد شد و آن «حق الناس» است. سعی کنید حق کسی را ضایع نکنید.

حجت الاسلام والمسلمین فرزانه، رواق امام خمینی علیه السلام،  
۹۲ دی ۱۱

### • چهارمین اثر زیارت: توجه متقابل •

وقتی که وارد حرم می شویم، همان طور که ما به امام توجه می کنیم، امام هم به ما توجه می کنند. الله اکبر! غافل نباشید! مگر هنگام وارد شدن، در اذن دخول نمی گویند:

وَأَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَكَ وَخُلَفَاءَكَ عليهم السلام أَحْيَاءٌ عِنْدَكَ يُرْزَقُونَ يَرُونَ مَقَامِي وَيَسْمَعُونَ كَلَامِي وَيَرُدُّونَ سَلَامِي ...<sup>۱</sup>

به یقین می دانم که فرستاده تو و جانشینانت علیهم السلام، نزد تو زنده اند و رزق و روزی داده می شوند؛ جایگاهم را می بینند و سخنانم را می شنوند و سلامم را جواب می دهند....

عزیزان، مواظب باشید؛ ائمه اطهار علیهم السلام به شما توجه می کنند. در این حال توجه است که می توانید خیلی چیزها از ائمه علیهم السلام بگیرید. اینجاست که نباید کم بخواهید؛ اشتباه هم نخواهید.

حجت الاسلام والمسلمین فرزانه، رواق امام خمینی علیه السلام،  
۹۲ دی ۱۱

۱. ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، المصباح، ص ۴۷۳.

• بازدید امامرضا علیه السلام از زائران •

در روایتی از حمدان دیوانی، امامرضا علیه السلام فرموده‌اند که هرکس به زیارتشان برود، ایشان هم به زیارتش می‌روند:

مَنْ زَارَنِي عَلَى بُعْدِ دَارِي أَتَيْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ حَتَّى  
أُخَلِّصَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا إِذَا تَطَايَرَتِ الْكُتُبُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَعِنْدَ الصِّرَاطِ  
وَعِنْدَ الْمِيزَانِ!

کسی که مرا با دوری خانه‌ام زیارت کند، در روز قیامت در سه جا به سراغ او می‌آیم تا از هول و هراس‌های آن‌ها نجاتش دهم؛ وقتی که نامه‌های اعمال از راست و چپ به پرواز درآیند، در صراط و هنگام میزان و سنجش اعمال.

در حالات آیت‌الله آقاشیخ مرتضی حائری یزدی رحمته الله آمده است که بعد از رحلت، در خواب، ایشان را دیدند و پرسیدند: «از آن دنیا (برزخ) چه خبر؟» آقای حائری رحمته الله در جملاتی با این مضمون فرمودند: «همه‌اش خوشی است، اما یکی از آن‌ها بهتر از بقیه است: مجموع سفرهایی که من در سرما و گرما برای زیارت امامرضا علیه السلام از قم به مشهد رفتم، ۷۵ بار شد. تا الان امامرضا علیه السلام ۷۵ بار به من سرزده و به زیارتم آمده‌اند!» من و شما امروز زائریم؛ بیایید کاری کنیم که روزی امامرضا علیه السلام زائر ما بشوند.

۱. محمدبن‌علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۵۸۴، ح ۳۱۸۹.

شهادی کربلا را ببینید. آن‌ها به زیارت امام حسین علیه السلام آمدند؛ در لحظات آخر عمرشان هم که همه روی خاک گرم بیابان کربلا افتادند، وجود نازنین سیدالشهداء علیه السلام درحقیقت به‌عنوان زیارت‌کننده آن‌ها، [در لحظه شهادت یا بعد از آن، به بالینشان] آمدند!

حجت‌الاسلام و المسلمین کشکولی، دارالهدایه،  
۳ فروردین ۸۴

## خلاصه فصل دوم

- براساس روایتی از امام موسی کاظم علیه السلام، هریک بار زیارت امام رضا علیه السلام برابر است با هفتاد هزار حج! این را چگونه تحلیل کنیم؟

در بعضی روایات ما معادل سازی کرده اند؛ به طور مثال: دو رکعت نماز، معادل فلان قدر یا یک زیارت [قبول شده]، معادل فلان تعداد حج است. با این معادل سازی ها می خواهند عظمت آن زیارت را نشان دهند تا مردم جایگاه امام رضا علیه السلام را در محضر خداوند باور کنند.

این [تعبیرها در روایات] می خواهد عظمت زیارت امام رضا علیه السلام را برساند و برای این است که من و شما کمی حواسمان را جمع کنیم و بدانیم خداوند چه نعمت و سرمایه ای را به ما عنایت کرده است!

- آن ها که موفق می شوند به زیارت امام رضا علیه السلام تشریف یابند و خوب حضرت را زیارت کنند، رضایت خدای متعال را درک می کنند؛ چون «رضا» یعنی «درک رضایت».

- امام محمد باقر علیه السلام فرموده اند: «هر که دوست دارد جایگاه و مأوایش (محل سکونت و منزلش) بهشت باشد، زیارت مظلوم را ترک نکند.» پرسیدند: «او (آن مظلوم) کیست؟» امام باقر علیه السلام فرمودند: «[منظور] حسین بن علی علیه السلام، صاحب کربلاست.»

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۵۸۵.

وقتی که شما کنار مضجع منور امام رضا علیه السلام می ایستید و می گوئید: «السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ...»، به این معناست که با این زیارت به دنیا می گوئید: «ای دنیا! من با این خاندان هستم؛ راه من راه این هاست، هدف من هدف این هاست، اخلاق من اخلاق این هاست، مقررات من دستورات این هاست.»

- پس از زیارت حقیقی (زیارت با شرط ولایت و امامت)، گناهان گذشته ما آمرزیده می شود. نه تنها گناهان گذشته تان آمرزیده می شود، بلکه زمینه آمرزش گناهان آینده تان هم فراهم می شود! اما گناهی هست که اگر با همان شرط ولایت و امامت هم زیارت کنید، آمرزیده نخواهد شد و آن «حق الناس» است. سعی کنید حق کسی را ضایع نکنید.



## • مراحل زیارت •

زیارت، حقیقتی است در سه بخش که اگر کسی بخواهد بهترین و پربارترین زیارت را داشته باشد، باید برای این سه مرحله برنامه‌ریزی کند:

۱. مقدمات زیارت: یعنی آمادگی برای زیارت. هرکاری آمادگی می‌خواهد. برای انجام یک بازی ورزشی هم گرم کردن لازم است. آیا برای ورود به این مکان مقدس، نیازی به آمادگی نیست؟!

۲. فرآیند زیارت: یعنی لحظاتی که در حرم امام‌رضا علیه السلام هستیم، باید نکاتی را رعایت کنیم.

۳. تداوم اثرات و زیبایی‌های زیارت: یعنی باید از لحظه‌ای که از این حرم و شهر بیرون می‌رویم، برنامه‌ریزی داشته باشیم.

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • نیت خالص •

یکی از آداب قبل از زیارت، نیت است. باید نیتمان را خالص کنیم؛ برای چه به حرم می‌رویم؟ خدا نکند برای آن باشد که در برابر دیگران فخر کنیم و هدفمان این باشد که از آن‌ها کم

نیاوریم! باید نیت ما این باشد که خودمان را در این دریای رحمت شست و شو دهیم و بهترین اندوخته را برای دنیا و آخرتمان بگیریم. باید خودمان را اصلاح کنیم.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

### • آداب زیارت؛ طهارت •

با طهارت بودن به چه معناست؟ یک معنایش طهارت ظاهری است؛ مثل وضوگرفتن و غسل زیارت کردن. نه فقط هنگام زیارت، بلکه انسان باید دائماً باطهارت باشد. این طهارت، معنویتی در زندگی انسان ایجاد می‌کند. همان‌طور که ما درباره قرآن کریم داریم:

﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾

و جز پاکان نمی‌توانند آن را لمس کنند.

شنیدم از مرحوم علامه طباطبایی رحمته الله سؤال کرده بودند که: «در طول زندگی، سخت‌ترین حالت برای شما کدام حالت است؟» ایشان که همیشه با وضو بودند، فرمودند: «آن چند لحظه‌ای که از طهارت خارجم و می‌خواهم تجدید وضو کنم، سخت‌ترین لحظات شبانه‌روزم است.»

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی، صحن  
جمهوری اسلامی، ۱۸ تیر ۸۶

### • مقدمه زیارت •

شرط بهره‌مندی از زیارات این است که انسان، مقدمات زیارت را به خوبی انجام دهد. در روایات آمده است که وقتی می‌خواهید به زیارت امام رضا علیه السلام بروید، در وطن (محل سکونت) خودتان غسل کنید. این، هم شست و شوی ظاهری است و هم طهارت باطنی؛ بنابراین در روایات آمده است که هنگام غسل بگوییم:

اللَّهُمَّ طَهِّرْ لِي قَلْبِي ... ۱.

خدایا مرا [از گناه و زشتی‌های اخلاق و عمل] پاک کن و قلبم (افکار و اندیشه‌هایم) را نیز پاک کن ...

اول باید قلب انسان پاک شود تا بتواند به سوی ولی خدا برود.

به ادامه ذکر هنگام غسل زیارت توجه فرمایید:

وَاشْرَحْ لِي صَدْرِي وَأَجْرِ عَلَى لِسَانِي مِدْحَتَكَ وَالشَّاءَ عَلَيْكَ فَإِنَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِي طَهُورًا وَشِفَاءً. ۲.

[خدایا] به من شرح صدر عطا فرما و مدح و ثنای خویش را بر زبانم جاری ساز؛ زیرا هیچ قدرتی برای احدی نیست؛ مگر از سوی تو. خداوند این شستن را برای من پاکی از گناهان و

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

۲. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

شفای از امراضم قرار ده.

چرا این را می‌گوییم؟ چون می‌خواهیم وارد میدان بزرگی شویم؛ می‌خواهیم وارد وادی زیارت امام شویم.

سفارش شده است که وقتی قصد زیارت علی بن موسی علیه السلام را داریم، قبل از خروج از درب خانه، بایستیم و بگوییم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَإِلَى ابْنِ رَسُولِ اللَّهِ حَسْبِيَ اللَّهُ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ اللَّهُمَّ إِلَيْكَ تَوَجَّهْتُ وَإِلَيْكَ قَصَدْتُ وَمَا عِنْدَكَ أَرَدْتُ<sup>۱</sup>.

به نام خداوند بخشنده مهربان. به نام خدا و به حکم خدا و به سوی خدا و [به زیارت] فرزند رسول خدا قصد می‌کنم. خدا مرا کفایت می‌کند. به او توکل کرده‌ام. پروردگارا به سوی تو رو کرده‌ام و قصدم به جانب توست و [در این زیارت] قرب تو را می‌طلبم.

با این عبارات می‌خواهیم بگوییم: «خدایا، من با تکیه بر تو و استعانت از نام تو به این میدان (محیط ولایت امام) وارد می‌شوم.»

باز توصیه شده است که وقتی از منزل خارج شدیم، درب خانه بایستیم و این دعا را بخوانیم:

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ وَجَّهْتُ وَجْهِي وَعَلَيْكَ حَلَفْتُ أَهْلِي وَمَالِي وَمَا حَوْلَتِي وَبِكَ وَثِقْتُ فَلَا تُخَيِّبْنِي يَا مَنْ لَا يُخَيِّبُ مَنْ أَرَادَهُ وَلَا يُضَيِّعُ مَنْ حَفِظَهُ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاحْفَظْنِي بِحِفْظِكَ فَإِنَّهُ لَا يُضَيِّعُ مَنْ حَفِظْتَ<sup>۱</sup>.

پروردگارا، به سوی تو رو کرده‌ام و اهل و مالم [و آنچه به من داده‌ای] را به تو سپرده‌ام و همه اعتماد و اطمینانم به توست. بی‌بهره‌ام مگردان؛ ای آن‌که هرکس به او رو کند و او را بخواهد، بی‌بهره نشود و [ای آن‌که] هرکس را که حفظ کند، ضایع نشود. بر محمد و آل محمد درود فرست و مرا از جمیع آفات محفوظ بدار؛ زیرا هرکه تو حافظش باشی و حفظش فرمایی، هیچ‌گونه آسیبی نبیند.

و چون به سلامت به آنجا (توس سابق و مشهد مقدس کنونی) رسیدیم و برای زیارت آماده می‌شدیم، دوباره غسل کنیم و هنگام غسل کردن بگوییم:

اللَّهُمَّ طَهِّرْني وَطَهِّرْ لي قَلْبِي وَاشْرَحْ لي صَدْرِي وَأَجِرْ عَلَي لِسَانِي مَدْحَتَكَ وَمَحَبَّتَكَ وَالثَّنَاءَ عَلَيْكَ فَإِنَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ فَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ قَوَامَ دِينِي التَّسْلِيمُ لِأَمْرِكَ وَالِاتِّبَاعُ لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ وَالشَّهَادَةُ عَلَي جَمِيعِ خَلْقِكَ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِي شِفَاءً وَنُورًا إِنَّكَ عَلَي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ<sup>۲</sup>.

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

۲. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

خدایا مرا [از گناه و زشتی‌های اخلاق و عمل] پاک کن، قلبم (افکار و اندیشه‌هایم) را نیز پاک کن و به من شرح صدر عطا فرما و مدح و ثنای خویش را بر زبانه جاری ساز؛ زیرا هیچ قدرتی برای احدی نیست؛ مگر از سوی تو؛ البته می‌دانم که قوت و قوام و استواری و صحت دین من، در تسلیم بودن در برابر امر تو و پیروی از سنت پیغمبرت و گواه بودن بر همه مخلوقات توست؛<sup>۱</sup> پس ای خدای عزیز، آن [غسل] را برای من شفا و نور قرار ده؛ زیرا تو بر هر چیزی توانایی.

آنگاه پاکیزه‌ترین لباس خود را بر تن کنیم، با پای برهنه در هاله‌ای از سکینه و وقار گام برداریم، تکبیر و تهلیل و تمجید حضرت حق بر زبانه جاری باشد و قدم‌ها را نزدیک (کوتاه) برداریم. برای بعد از ورود به حرم مطهر نیز دعاهایی فرموده‌اند که در مفاتیح‌الجنان و منتخب ادعیه موجود است و می‌توانیم از آن‌ها استفاده کنیم.

حجت‌الاسلام و المسلمین سید محمد مهدی میرباقری،  
رواق امام خمینی علیه السلام، ۱۷ اردیبهشت ۹۱

۱. در توضیح «عَلِمْتُ أَنَّ قِيَامَ دِينِي... وَ الشَّهَادَةَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ»، می‌توان گفت: افکار و اعمال ما باید طوری باشد که خداوند در برابر بهانه‌تراشی مردم، این‌گونه استدلال کند که: «این بنده هم شرایطی مانند شما داشت؛ اما از اطاعت من سرپیچی نکرد!» در این صورت، ما گواهی هستیم برای خدا در احتجاج بر خلقش. از این معنا، تعبیر به «حجت» نیز می‌شود؛ البته اهل بیت علیهم السلام «حجت‌های بالغه الهی» هستند.

## • مقصد: خدای متعال •

کسی که می‌خواهد طرف امام رضا علیه السلام بیاید، لازم است از اول بدانند که در اصل، مقصدش باید خدای متعال باشد:

...وَمَا عِنْدَكَ أَرْذُتُ<sup>۱</sup>.

خدایا، من اراده کردم که به آنچه نزد توست برسم [و در این زیارت، رضایت و نعمت‌های تو را می‌طلبم].

در روایات آمده است: «امام، صراط مستقیم به سوی خداست.»<sup>۲</sup>

اگر کسی در این راه قرار گیرد، به معرفت‌الله می‌رسد و محبت خدا در دلش پیدا می‌شود. وادی ولایت امام، وادی محبت و معرفت است؛ انسان باید حضور حضرت حق را درک کند. براساس روایتی از امام صادق علیه السلام، امیرالمؤمنین علی علیه السلام هنگام سخنرانی در مسجد کوفه، خطاب به شخصی به نام ذُغَلِب<sup>۳</sup> می‌فرمایند:

مَا كُنْتُ أَعْبُدُ رِبًّا لَمْ أَرَهُ<sup>۴</sup>.

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق علیه السلام)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق علیه السلام)، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

۲. احمد بن علی طبرسی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۱، ص ۶۲.

۳. ذُغَلِب، مردی بود که در سخنرانی زبانی شیوا داشت و دلی دلیر. او در میان سخنرانی امام علی علیه السلام برخاست و پرسید: «یا امیرالمؤمنین، آیا پروردگار خود را دیده‌ای؟»...

۴. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۱۳۸.



من خدایی را که نبینم، عبادت نمی‌کنم!

در ادامه که ذِغَلِبُ از چگونگی این دیدن سؤال می‌کند، امام علی علیه السلام توضیح داده‌اند که این دیدن با چشم سر نیست و فرموده‌اند:

وَيْلَكَ يَا ذِغَلِبُ لَمْ تَرَهُ الْعَيْونُ بِمُشَاهَدَةِ الْأَبْصَارِ وَ لَكِنْ رَأَتْهُ الْقُلُوبُ بِحَقَائِقِ الْإِيمَانِ ... .

وای بر تو ای ذِغَلِبُ! چشم‌ها نمی‌توانند با نگاه او را (خدا) را ببینند؛ ولی دل‌ها او را با حقیقتِ ایمان می‌بینند (درک می‌کنند) ... .

اگر در وجود انسان محبت خدا پیدا شود، خدا را از سر محبت و عاشقانه عبادت می‌کند.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی میرباقری،  
رواق امام خمینی علیه السلام، ۷ اردیبهشت ۹۱

## • اِذْنُ دُخُولِ •

جلوی درِ حرم می‌ایستیم و می‌گوییم:

اللَّهُمَّ إِنِّي وَقَفْتُ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ بُيُوتِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ أَلَيْهِ ... .<sup>۱</sup>

خدایا، من بر دری از درهای خانه‌های فرستاده‌ تو (پیامبر

۱. ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، المصباح، ص ۴۷۲.

اکرم صلی الله علیه و آله) ایستاده‌ام که دروذهای فراوان تو بر او و خاندانش باد... .

اینجا درِ خانه‌ی یکی از خانه‌های پیامبر صلی الله علیه و آله است. در همین اذن دخول می‌گوییم:

وَأَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَكَ وَ خُلَفَاءَكَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَحْيَاءٌ عِنْدَكَ يُرْزَقُونَ بِرُؤُونِ مَقَامِي وَيَسْمَعُونَ كَلَامِي وَيَرُدُّونَ سَلَامِي ... .<sup>۱</sup>

و می‌دانم (یقین دارم) که فرستاده‌ تو و جانشینان تو صلی الله علیه و آله نزدت زنده بوده و رزق و روزی داده می‌شوند؛ جایگاه مرا می‌بینند و سخنم را می‌شنوند و سلامم را جواب می‌دهند... . این یعنی «آقا جان، حیات و ممات شما برای ما فرقی ندارد»؛ یعنی اگر الان [وجود فیزیکی] امام رضا علیه السلام جلوی ما ایستاده بودند، باید با همان وضعیت وارد می‌شدیم که الان وارد می‌شویم و اجازه می‌گیریم.

خوشابه حال آن‌هایی که طوری رفتار کرده‌اند که وقتی به زیارت می‌آیند، امام علیه السلام خوشحال می‌شوند.

این خاندان مَثَلِشان این است:

ما درون را بنگریم و حال را نئی برون را بنگریم و قال را این خاندان، سروصدا را نمی‌بینند؛ درون را می‌بینند؛ هرچه دل‌مان پاک‌تر و کم‌گناه‌تر باشد، بیشتر تحویل‌مان می‌گیرند. یکی دیگر از آدابِ لحظه‌ ورود این است که صدقه‌ای بدهیم و

۱. ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، المصباح، ص ۴۷۳.

آن را به ساحت مقدس امام رضا علیه السلام هدیه کنیم.

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

### • مراقبت بر ادب حضور •

خوب است ادب زیارت را بلد باشیم. فرموده اند: جلو در حرم اجازه بگیرید، آرام آرام جلو بیایید، سرتان را پایین بیندازید و... خیلی از بزرگان از صحن آزادی (پایین پا) به حرم می آیند. این یک ادب است. از حرم که می خواهید بیرون بروید، عقب عقب خارج شوید و گاهی سرتان را برگردانید و بگویید: «آقا جان، این زیارت را آخرین دیدار من با خودتان قرار ندهید.»

مراقب ادب باشید. بعضی ها در حرم آدامس می جووند! سیگار می کشند! تخمه می خورند! اینجا خانه پیغمبر است. اینجا قطعه ای از بهشت است. بعضی ها اینجا را با پارک اشتباه گرفته اند. زوج های جوان بدانند آن شمایی که در اماکن تفریحی و پارک ها دارند، مناسب حرم نیست! آن مکان ها با اینجا فرق می کند.

بعضی ها خدای ناکرده اینجا چشم چرانی می کنند! نباید چشم های من همه را نظاره کند. باید سرم را پایین بیندازم؛ چون به محضر آقا علی بن موسی الرضا علیه السلام وارد می شوم. اینجا حرم ملک پاسبان پاره تن رسول الله صلی الله علیه و آله است.

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

### • ادب و حواس جمعی •

وقتی محضر آقا علی بن موسی الرضا علیه السلام زانوی ادب می زنیم، نباید فرمان جایی مشغول باشد. زیارت، این است:

الزیارة بمعنى الحضور عند المزمور<sup>۱</sup>

زیارت یعنی حاضر بودن زائر در نزد زیارت شونده.

باید ذهنمان را از اغیار خالی کنیم و فقط آن را به صاحب دل اختصاص دهیم و [غیر از خدا،] احدی را مؤثر ندانیم. حضرات معصومین علیهم السلام همان وسیله ای هستند که قرآن به ما معرفی می کند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾<sup>۲</sup>

ای کسانی که ایمان آورده اید! از [مخالفت فرمان] خدا بپرهیزید و وسیله ای برای تقرب به او بجویید و در راه او جهاد کنید؛ باشد که رستگار شوید.

در طلب حاجت، باید مثل آن هایی باشیم که پشت پنجره فولاد دخیل بسته اند؛ یعنی انقطاع از همه جا و دل را فقط به صاحب این قبر دادن. یقیناً آقا کسی را از در خانه اش

۱. ابوطالب تجلیل تبریزی، التعلیقة الاستدلالية علی تحریر الوسيلة، ص ۵۹۸.

۲. مانده، ۳۵.

## • صدای بلند و بی احترامی •

برادران و خواهران، قرآن می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! صدایتان را از صدای پیامبر بلندتر نکنید و در برابر او با صدای بلند سخن نگویند [و دادو فریاد نکنید]، آن گونه که بعضی از شما بعضی دیگر را بلند صدا می کنند! مبدا اعمال شما نابود شود؛ درحالی که نمی دانید!

یعنی هنگام صحبت با پیغمبر داد نزنید. حالا که پیغمبر ﷺ از دنیا رفته اند چطور؟ زمانی که جنازه امام حسن مجتبی ﷺ را کنار قبر پیغمبر ﷺ آوردند، دستور آمد که تیرباران کنید! سروصدا بلند شد. امام حسین ﷺ فرمودند: ﴿لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾؛ جایز نیست اینجا صدایتان را بلند کنید؛ به بقیع می رویم. برای اینکه سروصدا و بی احترامی به قبر پیامبر ﷺ نشود، جنازه را به بقیع آوردند؛ پس ائمه اطهار ﷺ

حَیِّ و مِیَّت (زنده و مرده) ندارند؛ فرقی نمی کند.

امام رضا ﷺ حَیِّ و مِیَّت ندارند. مگر در اذن دخول نمی گویند:

وَأَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَكَ وَخُلَفَاءَكَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَحْيَاءٌ عِنْدَكَ يُرْزُقُونَ  
يُرُونَ مَقَامِي وَيَسْمَعُونَ كَلَامِي وَيَرُدُّونَ سَلَامِي...!

و می دانم (یقین دارم) که فرستاده تو و جانشینان تو ﷺ نزدت زنده بوده و رزق و روزی داده می شوند؛ جایگاه مرا می بینند و سختم را می شنوند و سلام را جواب می دهند.... چرا کنار حرم دادو فریاد می کنید؟ خانم محترم چرا جیغ می زنی و صدایت را نامحرم می شنود؟ زیارت مستحب است، ولی اذیت دیگران حرام است! شمای که چند نفر را اذیت می کنید: پا روی پایشان می گذارید و فریاد می زنید تا خودتان را به ضریح مطهر برسانید و... [این را که می خواهم بگویم]، بدانید: خدا مرحوم علامه طباطبایی ﷺ را رحمت کند. این بزرگوار می آمدند زیارت امام رضا ﷺ، اولین آجر حرم را می بوسیدند و می فرمودند: «همه اینجا متبرک است.»

البته بوسیدن ضریح خیلی افتخار است و ارزش دارد؛ اما نه به قیمت آزار دیگران. این ها بی احترامی است. ان شاء الله خدا زیارت قبر پیغمبر اسلام ﷺ را قسمتمان کند. (آنجا آرام آرام است. این ادب زیارت است. فریادزدن کنار حرم جایز نیست.

• خواندن زیارت‌نامه •

یکی از زیارت‌های زیبا، زیارت شریف جامعه کبیره است که از طرف امام‌هادی علیه السلام وارد شده است. یکی دیگر هم زیارت شریف امین‌الله است که از زبان زین‌العابدین، امام‌سجاد علیه السلام جاری شده است و مضامین بلندی دارد. زیارت جامعه کبیره، درس امام‌شناسی است:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ بَيْتِ النَّبِيِّ وَمَوْضِعِ الرَّسَالَةِ وَمُخْتَلَفِ الْمَلَائِكَةِ وَمَهْبِطِ الْوَحْيِ وَمَعْدِنِ الرَّسَالَةِ وَخُزَّانِ الْعِلْمِ وَمُنْتَهَى الْجَلْمِ وَأُصُولِ الْكُرْمِ وَقَادَةَ الْأُمَمِ وَأَوْلِيَاءِ التَّعْمِيرِ وَعَنَاصِرِ الْأَبْرَارِ وَ...<sup>۱</sup>

سلام بر شما ای خاندان نبوت، جایگاه رسالت، مرکز رفت‌وآمد فرشتگان، جایگاه نزول وحی [الهی]، معدن رحمت [حق]، گنجینه‌داران دانش، سرحد نهایی بردباری، اصول و اساس کرم و بزرگواری، پیشوایان ملت‌ها، دراختیاردارندگان نعمت‌ها، ریشه و اصول نیکان و... .

بِكُمْ فَتَخَّ اللَّهُ وَبِكُمْ يَخْتِمُ...<sup>۲</sup>

خداوند [، عالم وجود را] با شما آغاز کرد و به شما نیز ختم

۱ . محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۲۲؛ محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۱۰، ح ۲۲۱۳.

۲ . محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۲۶؛ محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۱۵، ح ۲۲۱۳.

می‌کند.

اگر انسان به معنا و پیام این عبارت‌ها نگاه کند، به امام‌شناسی می‌رسد.

زیارت جامعه کبیره سفارش بزرگان است. امام‌خمینی رضی الله عنه چهارده سال در دوران تبعیدشان در عراق، هرشب غیر از شب‌های شنبه و در ساعت معینی از شب، به حرم امیرالمؤمنین علیه السلام می‌رفتند و زیارت جامعه کبیره می‌خواندند. دهه اول محرم هم به زیارت امام‌حسین علیه السلام می‌آمدند. حضرت آیت‌الله اراکی رضی الله عنه هم با آن پشت خمیده، جلوی حرم می‌ایستادند و زیارت جامعه کبیره می‌خواندند.

زمانی هم که زیارت‌نامه می‌خوانیم، به معنایش توجه کنیم:

...وَجَعَلَنِي مِنْ خِيَارِ مَوَالِيكُمُ التَّابِعِينَ لِمَا دَعَوْتُمْ إِلَيْهِ وَجَعَلَنِي مِمَّنْ يَقْتَضُ آثَارَكُمْ وَيَسْلُكُ سَبِيلَكُمْ...<sup>۱</sup>

[و خداوند] مرا از برگزیدگان دوستانتان قرار دهد؛ آنان که تابع دعوت شما هستند و مرا از کسانی قرار دهد که از آثار شما پیروی کرده و به راه شما می‌روند.

در زیارت امین‌الله هم می‌خوانیم:

اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ نَفْسِي مَطْمَئِنَّةً بِقَدْرِكَ رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ مُوَلَعَةً

۱ . محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۷۶؛ محمدبن‌علی‌بن‌بابویه قمی (شیخ صدوق رضی الله عنه)، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۶۱۵، ح ۲۲۱۳.

بِذِكْرِكَ وَدُعَائِكَ مُجِبَةً لِّصَفْوَةِ أَوْلِيَائِكَ مَحْبُوبَةً فِي أَرْضِكَ وَ  
سَمَائِكَ... ۱.

خدایا، نفس مرا آرام قرار ده به تقدیرت و خشنود به قضایت و حریص به ذکر و دعایت و دوستدار برگزیدگان دوستانت و محبوب در زمین و آسمانت و... .

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

### • زیارت امین الله •

سیدابن طاووس رضی الله عنه در کتاب شریفش، الاقبال می فرماید: «زیارت علی بن موسی رضی الله عنه در بیست و سوم ماه ذی القعدة از نزدیک یا دور، مستحب است.»

زیارت آدابی دارد. معمولاً یکی از زیاراتی که در حرم مطهر خوانده می شود، زیارت مشهور «امین الله» است. از نظر سند، زیارت امین الله بسیار قوی و متقن است.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ... ۲.

سلام بر تو ای امین (امانت دار) خداوند در زمینش و... .  
یکی از صفات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه معصومین علیهم السلام این بود

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۴۰.

۲. ابوالقاسم جعفر بن محمد ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۳۹.

که همه آن بزرگواران امین بودند. انبیا امین بودند. در [چندین آیه از] سوره مبارکه شعراء [از زبان پیامبران الهی، نوح و هود و صالح و لوط و شعیب علیهم السلام خطاب به قومشان] می خوانیم:

﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾

مسلماً من برای شما پیامبری امین هستم.

حجت الاسلام و المسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی رضی الله عنه، ۸ آبان ۸۹

### • آداب زیارت، تلاوت قرآن و تفکر •

نکته بعدی این است که در حرم های مطهر، اهل تلاوت قرآن باشیم. یکی از بهترین اماکن برای تلاوت قرآن و دعا های صحیفه سجاده اینجاست؛ چون:

شرف المكان بالمکین<sup>۱</sup>.

ارزش هر مکان، به کسی است که در آن جای گرفته است.

یعنی ارزش این مکان به این خاطر است که مدفن امام رضا رضی الله عنه است. برای درک بهتر و فهم آیات قرآن، کجا بهتر از حرم امام رضا رضی الله عنه! آی جوانان، برادران، خواهران! اولیای خدا این طور زیارت می کردند: وارد حرم که می شدند، لحظاتی را صرف تلاوت قرآن می کردند. قرآن دستور العمل زندگی ماست.

۱. شعراء، ۱۰۷ و ۱۲۵ و ۱۴۳ و ۱۶۲ و ۱۷۸.

۲. سید عبدالاعلی سبزواری، مهذب الأحكام، ج ۵، ص ۵۰۵.

در حرم امامان علیهم السلام از خدا بخواهیم که شیرینی تلاوت قرآن را به ما بچشانند.

از دیگر آداب، تفکر در هنگام زیارت است. باید به گذشته خودمان فکر کنیم تا روحیه توبه پیدا کنیم. اگر به زمان حالمان هم فکر کنیم، حالت برنامه ریزی پیدا می‌کنیم تا دقت و مراقبتمان بیشتر شود و تصمیمات جدی بگیریم.

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

## • نماز •

معمولاً وقتی آدم به مهمانی می‌رود، هدیه‌ای را در شأن میزبان تهیه می‌کند. چه هدیه‌ای قشنگ‌تر از چیزی که میزبان آن را دوست داشته باشد؟! اگر از امام رضا علیه السلام بپرسیم از این همه هدایایی که در عالم هستی وجود دارد، کدام را بیشتر از همه دوست دارید، چه می‌فرمایند؟ جدّ بزرگوار ایشان، حضرت سیدالشهداء علیه السلام در شب عاشورا فرموده‌اند: «عباس جان! برو از سپاه دشمن یک شب مهلت بگیر؛ خدا می‌داند که من نمازخواندن، تلاوت قرآن، دعا و استغفار را دوست دارم.»<sup>۱</sup>

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده‌اند:

۱. ابو عبدالله محمد بن محمد بن نعمان عکبری بغدادی (شیخ مفید رحمته الله)، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، ج ۲، ص ۹۰ و ۹۱: «فَجَاءَ الْعَبَّاسُ إِلَى الْخُسَيْنِ عليه السلام فَأَخْبَرَهُ بِمَا قَالَ الْقَوْمُ فَقَالَ ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُؤَخِّرَهُمْ إِلَى الْغَدْوَةِ وَ تَذْفَعَهُمْ عَنَّا الْعَشِيَّةَ لَعَلَّنَا نُصَلِّيَ لِرَبِّنَا اللَّيْلَةَ وَ نَذْغُوهُ وَ نَسْتَغْفِرُهُ فَهُوَ يَعْلَمُ أَنِّي قَدْ أَحْبَبْتُ الصَّلَاةَ لَهُ وَ تِلَاوَةَ كِتَابِهِ وَ الدُّعَاءَ وَ الْإِسْتِغْفَارَ.»

## وَجُعِلَ فِي الصَّلَاةِ قُرَّةُ عَيْنِي!

روشنی چشم من، در نماز نهاده شده است.

زیباترین هدیه‌ای که زائر می‌تواند در این مهمانی به میزبانان اهدا کند، دو رکعت نماز است. [بگو:]: «یا امام رضا علیه السلام، مادرم زیر خاک‌ها خوابیده است، از طرف او دو رکعت نماز می‌خوانم. یا امام رضا علیه السلام، خواهرم نتوانست به زیارت بیاید، از طرف او هم دو رکعت نماز می‌خوانم. خیلی‌ها هم به من التماس دعا گفتند یا نگفتند، از طرف آن‌ها هم دو رکعت نماز می‌خوانم...»

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

## • چهار نماز سفارش شده •

این چهار نماز را حتماً در حرم امام رضا علیه السلام بخوانیم: اول، نماز زیارت است. چند نفر از ما نماز زیارت می‌خوانیم؟ به چه شکلی؟ همان طور که نوشته‌اند، بهتر است در رکعت اول بعد از حمد، سوره مبارکه یاسین و در رکعت دوم بعد از حمد، سوره مبارکه الرحمن را قرائت کنیم. سعی کنیم برای هر زیارتی که مشرف می‌شویم، نماز زیارت بخوانیم. دوم، نماز جناب جعفر طیار است. یاد کنیم از مرحوم آیت الله بهجت رحمته الله؛ می‌دانید که این بزرگوار، عاشق زیارت امام رضا علیه السلام بودند. به محض اینکه تابستان شروع و درس‌های حوزه تعطیل می‌شد، آیت الله بهجت رحمته الله به مشهد

۱. میرزا حسین محدث نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱، ص ۴۲۰.

مشرف می شدند. یکی از عزیزان می فرمود: «وقتی می خواستم مشهد مشرف شوم، خدمت ایشان رسیدم و گفتم: 'آقا، من عازم زیارت امام رضا (ع) هستم. چه دستورالعملی دارید؟' ایشان فرمودند: 'وقتی زیارت نامه خواندید و نماز زیارت را هم خواندید، نزدیک بالاسر حضرت (ع) یا حتی اگر نشد، با فاصله [از بالاسر،] نماز جناب جعفر طیار را بخوانید.' [این نماز] خیلی سفارش شده است، مخصوصاً در حرم امام رضا (ع). نماز سوّم هم که سعی کنیم حتماً اینجا (در حرم امام رضا (ع)) بخوانیم، نماز توبه است. چهارمین نماز که نباید در این سفرهای زیارتی از دست بدهیم، نماز شب (نافله شب) است. دیگر کجا را بهتر از اینجا پیدا کنیم! اینجا قطعه‌ای از بهشت است.

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی، رواق  
امام خمینی (ع)، ۱ فروردین ۹۳

### • نماز توبه (نماز امیرالمؤمنین علی (ع)) •

امام صادق (ع) فرموده‌اند: «هرکه چهار رکعت نماز امیرالمؤمنین (ع) را بخواند، مانند روزی که از مادر متولد شده است، از گناهان بیرون می آید و حاجت‌هایش نیز برآورده می شود.»<sup>۱</sup>

این از رحمت خداست؛ خدا می خواهد بیامرزد و دنبال بهانه

۱. عباس قمی، مفاتیح الجنان، به تحقیق و تصحیح بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ص ۵۴.

می گردد. حرم امام رضا (ع) بهانه است، نماز بهانه است؛ خدا دنبال ما می گردد. فقط یادتان باشد تفاوت این نماز دو رکعتی با نمازهای دیگر این است که در هر رکعتش بعد از حمد، باید پنجاه مرتبه سوره توحید را بخوانیم. اوایل مفاتیح الجنان، نماز توبه (نماز امیرالمؤمنین (ع)) را آورده‌اند. خدا ان شاء الله روزی کند که به صحرای عرفات برویم. اولین نمازی که نوشته‌اند مستحب است حاجیان آنجا بخوانند، همین نماز امیرالمؤمنین (ع) است.

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی، رواق  
امام خمینی (ع)، ۱ فروردین ۹۳

### • امام زمان (ع) و آداب زیارت •

سید جمیری از یاران و اصحاب امام حسن عسکری (ع) بود. جمیری به ناحیه مقدسه (حضرت صاحب الزمان (ع)) نامه نوشت:

۱. آیا کسی که به زیارت قبر امامی می رود، جایز است قبر امام را سجده کند یا نه؟ ۲. آیا برای کسی که می خواهد در حرم امام نماز بخواند، جایز است پشت سر قبر بایستد و آن را قبله قرار دهد یا اینکه برای نماز در بالای سر یا پایین پا بایستد؟ ۳. آیا جایز است که زائر به نماز بایستد و قبر مبارک امام را پشت سر خودش قرار دهد؟

امام زمان (ع) پاسخ می دهند: «بر قبر امام، نه در نمازهای

واجب و نه در نمازهای مستحبی، نباید سجده کرد.»

دستوری که زائر در موقع زیارت و عرض ارادت و نیز هنگام نماز باید رعایت کند، این است که گونه راست را بر قبر مطهر بگذارد؛ اما اگر می خواهد نماز بخواند، پشت سر قبر بایستد تا قبر مطهر پیش رویش باشد؛ ولی نه به عنوانی که قبر، قبله اوست. [زائر باید] طوری نایستد که قبر امام پشت سرش یا در سمت راست و چپش باشد.

آیت الله عالمی 'حفظه الله تعالی'، رواق امام خمینی (ره)،  
۶ خرداد ۹۰

### • پاکی ظاهر و باطن •

همان طور که انسان شرم می کند با ظاهر آلوده وارد جمعی شود، باطن آلوده انسان هم باعث شرمندگی است! چون امامان (علیهم السلام)، ظاهر و باطن انسان را می بینند، ملائکه هم می بینند؛ پس آدم باید اول غسل کند و بگوید: «خدایا، می خواهم به محضر امام بروم؛ مرا از گناهان پاک کن...»<sup>۱</sup> بعد درب حرم بایستد و اذن دخول بخواند: «خدایا، حرم های اهل بیت، خانه رسول توست. همه خیرات، نور الهی و هدایت نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) در این خانه هاست. خدایا من می خواهم وارد یکی از خانه های نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) بشوم. تو به ما فرموده ای

۱. اشاره به فرازهایی از دعای هنگام غسل زیارت (اللَّهُمَّ طَهِّرْ زِيَارَتِي وَ طَهِّرْ زِيَارَةَ قَلْبِي ...): محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق (ره))، عیون أخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۲، ص ۲۶۷؛ محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق (ره))، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۰۲، ح ۳۱۸۹.

بی اجازه وارد نشویم.»<sup>۱</sup>

فرموده اند قبل از اینکه اجازه ورود بگیریم، اعتقادات خود را ۶۳ به خداوند عرضه کنیم و بگوییم:

اللَّهُمَّ إِنِّي اعْتَقَدْتُ [أَعْتَقِدُ] حُرْمَةَ صَاحِبِ هَذَا الْمَشْهَدِ الشَّرِيفِ فِي غَيْبَتِهِ كَمَا اعْتَقَدْتُهَا فِي حَضْرَتِهِ...<sup>۲</sup>

خدایا، محققاً من به حرمت صاحب این مکان شریف در زمان غیبت او اعتقاد دارم؛ همچنان که در زمان حضور او به آن ایمان دارم....

امام رضا (علیه السلام) برای ما حاضر و غائب ندارند. همین طور که اینجا حرمت امام رضا (علیه السلام) را نگه می دارم، هر کجای عالم که باشم، باز هم همین طور است و باید این حرمت را نگه دارم. این اعتقادات، کارساز است.

عبدالله بن ابان از اصحاب علی بن موسی الرضا (علیه السلام) بود و نزد آن حضرت (علیه السلام) مقام و منزلتی داشت. او خدمت امام رضا (علیه السلام) عرض کرد: «آقا، [برای من و خانواده ام به درگاه خداوند دعا فرمایید.» امام رضا (علیه السلام) در جملاتی با این مضمون پاسخ فرمودند:

مگر دعا نمی کنم؟! به خدا قسم، اعمال شما هر روز و هر شب به من عرضه می شود! (ما برای شما دعا می کنیم؛ اعمال شما را

۱. اشاره به فرازهایی از اذن دخول حرم های معصومان (اللَّهُمَّ إِنِّي وَقَفْتُ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ بُيُوتِ نَبِيِّكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ...): ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، المصباح، ص ۴۷۲.

۲. ابراهیم بن علی عاملی کفعمی، المصباح، ص ۴۷۲ و ۴۷۳.



می بینیم و برایتان دعا می کنیم.) اگر کار خوب کنید، دعایتان می کنیم و اگر کار نادرست انجام دادید، ناراحت می شویم و برایتان طلب مغفرت می کنیم.

این سخن امام علیه السلام در نظر آبان، بسیار عظیم آمد (آبان از شنیدن این سخن امام علیه السلام بسیار تعجب کرد و با زبان بی زبانی گفت: «شما اعمال ما را می بینید؟») امام رضا علیه السلام در ادامه فرمودند: «مگر کتاب خدا (قرآن) را نمی خوانی؟» سپس به این آیه اشاره فرمودند که خداوند متعال می فرماید:

﴿وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ...﴾

[ای محمد] بگو: [هرطور می خواهید،] عمل کنید! خداوند و فرستاده او و مؤمنان، اعمال شما را می بینند!....»

بعد هم فرمودند:

«به خدا قسم، آن مؤمن، علی بن ابی طالب علیه السلام است.»<sup>۲</sup>  
حجت الاسلام و المسلمین سید محمد مهدی میرباقری رواق امام خمینی علیه السلام،  
۱۷ اردیبهشت ۹۱،

## • قلب زائر •

قلبی که می خواهد به حرم امام رضا علیه السلام بیاید، باید پاک باشد: دغل و کینه و حسادت و اختلاف و... در آن نباشد. اگر قلب یا دلی با کینه و حسادت وارد حرم شد، طبیعتاً حضور

۱. توبه، ۱۰۵.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۱۹ و ۲۲۰.

قلب پیدا نمی کند. در حال آمدن به حرم، خضوع داشته باشید و ذکر بگویید: سبحان الله، الحمد لله، لا اله الا الله، الله اکبر و...؛ چون ملائکه همراهتان هستند! این عمل، کم نیست؛ زیارت معصوم علیه السلام است، زیارت حجت خداست. وقتی می آید، توجهتان فقط به حرم باشد و گام هایتان را کوتاه بردارید.

حجت الاسلام و المسلمین دکتر رفیعی، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۶ فروردین ۸۶

## خلاصه فصل سوم

- زیارت، زیارت، حقیقتی است در سه بخش که اگر کسی بخواهد بهترین و پربارترین زیارت را داشته باشد، باید برای این سه مرحله برنامه‌ریزی کند: ۱. مقدمات زیارت؛ ۲. فرآیند زیارت؛ ۳. تداوم اثرات و زیبایی‌های زیارت.

- یکی از آداب قبل از زیارت، نیت است. باید نیتمان را خالص کنیم؛ برای چه به حرم می‌رویم؟ خدا نکند برای آن باشد که در برابر دیگران فخر کنیم! باید نیت ما این باشد که خودمان را در این دریای رحمت شست‌وشو دهیم و بهترین اندوخته را برای دنیا و آخرتمان بگیریم.

- در روایات آمده است: «امام، صراط مستقیم به سوی خداست.» اگر کسی در این راه قرار گیرد، به معرفت‌الله می‌رسد و محبت خدا در دلش پیدا می‌شود.

- خوب است ادب زیارت را بلد باشیم. فرموده‌اند: جلو در حرم اجازه بگیرید، آرام‌آرام جلو بیایید، سرتان را پایین بیندازید و...

- وقتی محضر آقا علی بن موسی الرضا علیه السلام زانوی ادب می‌زنیم، باید ذهنمان را از اغیار خالی کنیم و فقط آن را به صاحب دل اختصاص دهیم و [غیر از خدا،] احدی را مؤثر ندانیم.

- یکی از زیارت‌های زیبا، زیارت شریف جامعه کبیره است که از طرف امام هادی علیه السلام وارد شده است. یکی دیگر هم زیارت

۱. احمد بن علی طبرسی، الاحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۱، ص ۶۲.

شریف امین‌الله است که از زبان زین العابدین، امام سجاد علیه السلام جاری شده است و مضامین بلندی دارد. زیارت جامعه کبیره، درس امام‌شناسی است.

- یکی از آداب زیارت، این است که در حرم‌های مطهر، اهل تلاوت قرآن باشیم. برای درک بهتر و فهم آیات قرآن، کجا بهتر از حرم امام رضا علیه السلام! اولیای خدا این‌طور زیارت می‌کردند: وارد حرم که می‌شدند، لحظاتی را صرف تلاوت قرآن می‌کردند. قرآن دستورالعمل زندگی ماست. در حرم امامان علیهم السلام از خدا بخواهیم که شیرینی تلاوت قرآن را به ما بچشانند.

- از دیگر آداب زیارت، تفکر در هنگام زیارت است. باید به گذشته خودمان فکر کنیم تا روحیه توبه پیدا کنیم. اگر به زمان حالمان هم فکر کنیم، حالت برنامه‌ریزی پیدا می‌کنیم تا دقت و مراقبتمان بیشتر شود و تصمیمات جدی بگیریم.

- زیباترین هدیه ای که زائر می‌تواند در این مهمانی (زیارت) به میزبانان (امام معصوم علیه السلام) اهدا کند، دو رکعت نماز است.

- این چهار نماز را حتماً در حرم امام رضا علیه السلام بخوانیم:  
 ۱. نماز زیارت؛ ۲. نماز جناب جعفر طیار؛ ۳. نماز توبه (نماز امیرالمؤمنین علیه السلام)؛ ۴. نماز شب (ناقله شب).

- بر قبر امام، نه در نمازهای واجب و نه در نمازهای مستحبی، نباید سجده کرد.

- همان‌طور که انسان شرم می‌کند با ظاهر آلوده وارد

جمعی شود، باطن آلوده انسان هم باعث شرمندگی است! چون امامان علیهم السلام، ظاهر و باطن انسان را می بینند، ملائکه هم می بینند.

- قلبی که می خواهد به حرم امام رضا علیه السلام بیاید، باید پاک باشد: دغل و کینه و حسادت و اختلاف و... در آن نباشد. اگر قلب یا دلی با کینه و حسادت وارد حرم شد، طبیعتاً حضور قلب پیدا نمی کند.



## • آداب قبل از زیارت •

قبل از انجام هرکاری باید آمادگی کسب کرد. ورزش کاران قبل از اینکه بخواهند مسابقه ای بدهند، چندین هفته قبل از آن، حسابی تمرین می کنند. قبل از زیارت هم باید آمادگی کسب کرد.

آمادگی قبل از زیارت، فقط مربوط به زیارت خانه خدا نیست؛ مربوط به زیارت مدینه و کربلا هم هست. مربوط به زیارت مشهد و نجف و قم و همه اماکن متبرکه است. به زیارت هرجایی که بخواهید بروید، قبل از آن نیاز به آمادگی دارید.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • وظایف قبل از زیارت •

قبل از زیارت، وظایفی داریم: اصلی ترین وظیفه ما معرفت است. بنابراین به ما گفته اند که «زائراً عارفاً بحقه» زائر امام رضا علیه السلام بشوید؛ یعنی به حق امام عارف و آشنا باشید. امام رضا علیه السلام چه حقی برگردن ما دارند؟ حق هدایت. امام رضا علیه السلام حق حیات معنوی به گردن ما دارند. اگر امام رضا علیه السلام نبودند، ما مرده

متحرک بودیم. به تعبیری اگر آدم به محیط تاریکی مانند سینما وارد شود، منتظر است یک راهنما بیاید. این راهنما در دستش چراغ قوه دارد و با چراغ قوه علامت می دهد که پشت سرش حرکت کنیم. فقط به او نگاه می کنیم و هر جا که او برود، ما هم می رویم. می دانیم که اگر او جلو باشد و ما پشت سرش برویم، به نتیجه می رسیم. این را می گویند حق ولایت. این راهنما، در مسیر به ما ولایت دارد. خُب، باید باور کنیم که دنیا مثل یک تاریک خانه است و هیچ کس قبلاً در این دنیا نبوده و راه را بلد نیست و از آینده هم خبر ندارد؛ اما امامان معصوم علیهم السلام چراغ قوه ای به نام (الهامات الهی) در دست دارند که همه جا را روشن می کند. این بزرگواران علیهم السلام نور وحی دارند. هر کس در هر مقطع زندگی اش که بدون امام علیه السلام قدم برداشته، در چاله افتاده است. مردم! ما در ازدواج هایمان با امام رضا علیه السلام راه می رویم؟! در انتخاب شغل هایمان با امام رضا علیه السلام راه می رویم؟! برای همین است که مشکل داریم؛ پس معلوم می شود حق امام رضا علیه السلام را رعایت نکرده ایم. حق امام رضا علیه السلام، آویزان شدن به ضریح حضرت نیست؛ حق امام رضا علیه السلام این است که ما فقط در حرم، به یاد امام رضا علیه السلام نباشیم! وقتی بدانیم یاد امام رضا علیه السلام تا بیرون از حرم هم با ماست، دیگر چادر بعضی ها شل نمی شود! وقتی به این توجه نمی کنیم، هم چادر بعضی ها شل می شود و هم پلک چشم بعضی ها مشکل دار می شود.

بعضی ها فکر می کنند امام رضا علیه السلام این طرف دیوار را می بینند و نعوذ بالله آن طرف دیوار را نمی بینند؛ این طرف

دیوار چادر سرشان می کنند، آن طرف دیوار موهایشان را بیرون می دهند! معلوم می شود معرفتشان به امام رضا علیه السلام کم است.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

### • زیارت با معرفت چیست؟ •

در روایتی از حمزه بن خمران، امام صادق علیه السلام جایگاه معرفت در زیارت را برای ما توضیح فرموده اند:

يُقْتَلُ حَفْدِي بِأَرْضِ خُرَّاسَانَ فِي مَدِينَةِ يُقَالُ لَهَا طُوسٌ مَنْ زَارَهُ  
إِلَيْهَا عَارِفًا بِحَقِّهِ أَحَدَّتُهُ بِيَدِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَدْخَلَتْهُ الْجَنَّةَ ...

نوه من در زمین خراسان در شهری به نام توس کشته می شود؛ هر که او را با معرفت به حقش زیارت کند، روز قیامت دستش را می گیرم و به بهشت می برم ...

حمزه بن خمران عرض کرد: «فدای شما شوم، منظور از شناختن حق او چیست؟» امام صادق علیه السلام فرمودند:

يَعْلَمُ أَنَّهُ إِمَامٌ مُفْتَرَضُ الطَّاعَةِ غَرِيبٌ شَهِيدٌ ...!

بداند که او امام مفترض الطاعة (امامی است که اطاعت از او واجب است) و غریب و شهید است ...

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، أمالي الصدوق، ص ۱۲۱؛ محمد باقر اصفهانی (مجلسی دوم)، بحار الأنوار، ج ۹۹، ص ۳۵.

پس معرفت به امام، یعنی اعتقاد داشته باشیم که:  
 أَنَّهُ إِمَامٌ: او امام (پیشوا) است [ما در محضر او هستیم و زنده و  
 مرده هم ندارد]؛

مُفْتَرَضُ الطَّاعَةِ: اطاعتش واجب است؛

غَرِيبٌ: غریب است؛

شَهِيدٌ: شهید است.

یا امام رضا علیه السلام! اطاعت شما واجب است. شما ما را به انجام  
 کارهایی امر فرموده‌اید؛ می‌خواهیم قول بدهیم [که اطاعت  
 می‌کنیم]. ما به شما پناه آورده‌ایم. اگر شما یک نگاه کنید،  
 کور مادرزاد شفا می‌گیرد و فلج مادرزاد خوب می‌شود. دل ما  
 اسیر است، بیمار است؛ یک نگاه معنوی کرده و مس وجودمان  
 را طلا کنید.

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، صحن جامع رضوی،  
 ۲۸ شهریور ۹۳

## • پیروی از امام •

در حالات یکی از یاران امام باقر علیه السلام به نام «حکم ابن عتیبه»  
 آمده است که در جمعی نزد امام باقر علیه السلام نشسته بود. پیرمردی  
 که بر چوبدستی‌اش تکیه کرده بود، بر در خانه ایستاد و به  
 امام باقر علیه السلام سلام کرد. امام علیه السلام فرمودند: «علیک السلام و رحمة  
 الله و برکاته.» پیرمرد به سایر افرادی که در خانه بودند نیز سلام

کرد؛ سپس سکوت کرد تا همه جواب سلامش را دادند؛ آنگاه  
 خطاب به امام باقر علیه السلام گفت:

يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَذْنِي مِنْكَ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ فَوَاللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّكُمْ وَ  
 أُحِبُّ مَنْ يُحِبُّكُمْ وَوَاللَّهِ مَا أُحِبُّكُمْ وَاحِبُّ مَنْ يُحِبُّكُمْ لِيَطْمَعُ فِي دُنْيَا  
 وَإِنِّي لِأُبْعِضُ عُدْوَكُمْ وَأَبْرَأُ مِنْهُ وَوَاللَّهِ مَا أُبْعِضُهُ وَأَبْرَأُ مِنْهُ لَوْ تَرَى  
 كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ وَاللَّهِ إِنِّي لِأُحِلُّ حَلَالَكُمْ وَأُحْرِمُ حَرَامَكُمْ وَأَنْتَظِرُ  
 أَمْرَكُمْ فَهَلْ تَرْجُو لِي جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ؟

ای پسر رسول خدا! مرا نزدیک خودتان بنشانید. فدایتان  
 شوم! به خدا سوگند، من شما را دوست دارم و آن که شما را  
 دوست داشته باشد نیز دوست دارم. این علاقه به خاطر طمع در  
 مال دنیا نیست [شما را به خاطر خدا دوست دارم، نه به خاطر  
 دنیا] و از دشمنان شما بیزارم. این بیزاری هم به خاطر اختلافات  
 شخصی بین ما نیست [و دشمنان شما را به خاطر خدا دشمن  
 دارم؛ نه به خاطر کینه شخصی]؛ حلال شما را حلال و حرام شما  
 را حرام می‌دانم و منتظر فرج فرزند شما هستم. فدایتان شوم؛ [با  
 این اوضاع،] آیا برای من امید نجاتی هست؟»

امام باقر علیه السلام آن پیرمرد را کنار خودشان نشاندند و خطاب به  
 او فرمودند:

أَيُّهَا الشَّيْخُ إِنَّ أَبِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام أَتَاهُ رَجُلٌ فَسَأَلَهُ  
 عَنْ مِثْلِ الَّذِي سَأَلْتَنِي عَنْهُ فَقَالَ لَهُ أَبِي عليه السلام إِنْ تَمُتَ تَرِدْ عَلَيَّ  
 رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ عَلَيَّ عَلِيٍّ وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ عَلَيَّ عَلِيٍّ بْنِ

الْحُسَيْنِ وَيَنْلِجُ قَلْبَكَ وَيَبْرُدُ فُؤَادَكَ وَتَقَرُّ عَيْنُكَ وَتُسْتَقْبَلُ بِالرَّوْحِ  
وَالرَّيْحَانِ مَعَ الْكَرَامِ الْكَاتِبِينَ لَوْ قَدْ بَلَغَتْ نَفْسُكَ هَاهُنَا وَأَهْوَى  
بِيَدِهِ إِلَى خَلْقِهِ وَإِنْ تَعَشُ تَرَى مَا يُقَرُّ اللَّهُ بِهِ عَيْنَكَ وَتَكُونُ مَعَنَا  
فِي السَّامِ الْأَعْلَى.

مردی خدمت پدرم علی بن الحسین علیه السلام رسید و همین سؤال را پرسید. پدرم به او فرمودند: «اگر بمیری، خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین علیه السلام می‌رسی. دلت خُنک و چشمت روشن می‌شود و با شادی و خوشی روبه‌روی فرشتگان اعمال می‌نشینی». آنگاه با دست به حلقوم خود اشاره کرده و فرمودند: «وقتی جانت به اینجا برسد، در صورتی که زنده بمانی، خداوند در همین زندگی نیز چشم تو را روشن می‌کند و در بهشت برین با ما خواهی بود.»

پیرمرد گفت: «ای اباجعفر! چه فرمودید؟!» امام باقر علیه السلام دوباره سخنان خود را تکرار فرمودند و پیرمرد [از خوشحالی و تعجب] گفت: «الله اکبر! اگر بمیرم، خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین علیه السلام می‌رسم و...!»<sup>۱</sup> این سخنان را چنان با التهاب و عشق می‌گفت و بلندبلند گریه می‌کرد که روی زمین افتاد... امام باقر علیه السلام اشک دیدگان او را پاک می‌کردند.<sup>۲</sup> پیرمرد سر بلند کرده و عرض کرد: «آقا دست مبارکت را به من بدهید.» دست امام را گرفته و بوسید و

۱. پیرمرد با تعجب و خوشحالی، سخنان امام باقر علیه السلام را تکرار کرد.

۲. ممکن است امام علیه السلام اشک‌های خود را پاک کرده باشند؛ زیرا ضمیر، هر دو احتمال را دربر دارد.

به روی صورت و چشمان خود گذاشت؛ بعد جامه‌اش را از روی شکم خود بالا زده و دست امام را روی شکم و سینه خود نهاد؛ سپس حرکت کرده و خداحافظی کرده و از خانه خارج شد.

وقتی پیرمرد بیرون می‌رفت، امام باقر علیه السلام به او نگاه می‌کردند؛ بعد رو به جمعیت کردند و فرمودند:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا.

هر که دوست دارد یک نفر از اهل بهشت را ببیند، به این پیرمرد نگاه کند.

حکم بن عتیبه، راوی حدیث می‌گوید:

«من خانه مصیبت زده‌ای را ندیده بودم که مثل اهل این مجلس گریه کنند!»<sup>۱</sup>

خیلی دقت کنیم. در بحث آثار محبت آمده است که باید عمل ما طبق عمل مولا باشد؛ کارهای ما باید طبق کارهای امام رضا علیه السلام باشد. نشست و برخاستمان، گفتن و شنیدنمان، خوردن و پوشیدنمان، باید طبق میل (رضایت) مولا باشد. شیعه کسی است که پیرو باشد؛ یعنی پایش را جای پای امام بگذارد و لحظه‌ای غافل نباشد. کاری کنیم که فردا (قیامت) شرمنده و خجالت زده نباشیم:

﴿وَمَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱۵، ص ۱۹۲ و ۱۹۳.

[انسان] هیچ سخنی را به زبان نمی آورد؛ مگر اینکه فرشته‌ای برای [ضبط] آن مراقب و آماده است!

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾

از آنچه به آن آگاهی نداری، پیروی مکن؛ چراکه گوش و چشم و دل، همه مسئول هستند.

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

امروز بر دهانشان مهر می‌نهم و دست‌هایشان با ما سخن می‌گویند و پاهایشان کارهایی را که انجام می‌دادند، شهادت می‌دهند!

حجت الاسلام و المسلمین کشکولی، دارالهدایه،  
۳ فروردین ۸۴

## • معرفت و ظرفیت

امام حسین علیه السلام از قول پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده‌اند:

الْمَعْرُوفُ بِقَدْرِ الْمَعْرِفَةِ.<sup>۲</sup>

۱. اِسْرَاء، ۳۶.

۲. بیس، ۶۵.

۳. محمدباقر اصفهانی (مجلسی دوم)، بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۱۹۶؛ تاج‌الدین محمد بن محمد شعیری سبزواری، جامع الأخبار، ص ۱۳۷.

## • نیکی به اندازه معرفت است.

به عنوان مثال، از یک ظرف بزرگ نوشیدنی، می‌خواهند برای ما نوشیدنی بریزند. بعضی‌ها لیوانشان کوچک است، بعضی‌ها لیوان بزرگ‌تری دارند، بعضی‌ها هم لیوان خیلی بزرگ‌تری دارند. اگر لیوان من ۱۰ سی‌سی ظرفیت دارد، نمی‌توانم اعتراض کنم که چرا به من کم آب دادند! چون جواب می‌شنوم: «ظرفیت لیوان شما بیشتر از این نبود!»

اگر من قبل از ورود به حرم امام هشتم علیه السلام معرفت کسب نکنم، سهمم از این دریای رحمت کم است و نباید به امام اعتراض کنم؛ چون می‌گویند: «ظرفت کوچک است.» عنایت امام علیه السلام به ما، به اندازه ظرفیت ماست. ظرفیت ما را هم معرفت مشخص می‌کند.

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

## • لزوم کسب معرفت

چرا می‌گویند بیاییم اینجا زیارت کنیم؟ چرا امام جواد علیه السلام می‌فرمایند هر که پدر ایشان، علی بن موسی علیه السلام را 'عَارِفًا بِحَقِّهِ' زیارت کند، یعنی حقش را بفهمد و معرفت کسب کند، بهشت بر او واجب می‌شود؟<sup>۱</sup>

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد بن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۳۰۶، ح ۸ و ۹.



بعضی‌ها می‌گویند: «یعنی اگر ما دروغ بگوییم، غیبت کنیم، شراب بخوریم و... با زیارت امام رضا علیه السلام به بهشت می‌رویم؟!»  
 خُب اگر معرفت پیدا کنید، از این کارها نمی‌کنید. همه این غلط‌ها [و گناه‌ها] در اثر بی‌معرفتی است. راهمان دادند، درب را باز کردند، اجازه هم دادند که بیاییم داخل؛ ما هم آمده‌ایم، اما نفهمیده‌ایم که کجا آمده‌ایم! می‌آییم کمی درودیوار را نگاه می‌کنیم و می‌بوسیم و می‌رویم! خُب درودیوار که همه‌جا هست! شما درودیوار خانه‌ات را هم می‌بوسی؟! درودیوارهای اینجا (حرم مطهر) را به اعتبار آقا (امام معصوم علیه السلام) می‌بوسیم؛ پس به آقا نزدیک شویم و بفهمیم ایشان کیست.

حجت الاسلام و المسلمین آقاهرانی، رواق دارالهدایه،  
 ۲۲ بهمن ۸۸

### • توانمندی‌های امام •

من باید با چه معرفتی وارد حرم می‌شوم؟ امام رضا علیه السلام از دید من چگونه‌اند؟ چقدر امام علیه السلام را توانمند می‌بینم؟

بعضی از ما هنوز از توانمندی‌های علی بن موسی علیه السلام خبر نداریم. آیا [نیاز ما به] امام علیه السلام فقط برای ادای قرض‌هاست؟ آیا [نیاز ما به] امام علیه السلام فقط برای شفای بیماران است؟

امامان معصوم علیهم السلام فقط برای برآوردن این حاجات نیامده‌اند؛ ائمه اطهار علیهم السلام برای هدایت ما آمده‌اند. این بزرگواران علیهم السلام راهنمای سعادت بشریت هستند. وقتی با این معرفت به زیارت

بیاییم، آن وقت می‌گوییم: «یا علی بن موسی علیه السلام، سر راه هدایت من، مانعی به نام حسادت است؛ آن را از دلم بیرون کن! یا امام رضا علیه السلام، کم صبری‌ام را برطرف کن؛ غرور و تکبرم را از بین ببر و...»

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
 ۱۸ خرداد ۸۵

### • طهارت معنوی •

امتحان کنیم و چند روزی که به زیارت علی بن موسی الرضا علیه السلام مشرف می‌شویم، با طهارت معنوی باشیم؛ نه فقط با یک وضوگرفتن! وضو و غسل زیارت که کاری ندارد و آسان است؛ طهارت معنوی یعنی همه وجود انسان، فکر و زندگی‌اش، چشم و گوش و همه اعضا و جوارحش با طهارت باشد. این را رعایت کنید؛ آن وقت می‌بینید که زیارت با طهارت معنوی چه لذتی دارد.

گاهی که به زیارت می‌رویم یا هنگام دعاخواندن، متوجه می‌شویم که حال معنوی نداریم! چرا توفیق نداریم حداقل این چند شب، نماز شب بخوانیم؟ امام صادق علیه السلام فرموده‌اند:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ الْكَذِبَةَ فَيُحْرَمُ بِهَا صَلَاةَ اللَّيْلِ فَإِذَا حُرِمَ صَلَاةَ اللَّيْلِ حُرِمَ بِهَا الرَّزْقُ<sup>۱</sup>

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، علل الشرائع، ج ۲، ص ۳۶۲.

شخصی دروغ می‌گوید و به واسطه آن از خواندن نماز شب محروم می‌شود و وقتی از نماز شب محروم شد، از رزق و روزی نیز محروم می‌شود.

گاهی انسان در طول روز، یک دروغ می‌گوید و [آن دروغ] او را از نماز شب محروم می‌کند. ما باید روزمان را درست کنیم تا بتوانیم از [برکات] شب بهره ببریم. استاد بزرگوارمان می‌گفت: «تعجب می‌کنم چرا عده‌ای صبح که از خواب بیدار می‌شوند دنبال این هستند که تعبیر خوابشان چیست؟! مگر رؤیاهای ما رؤیای صادق است؟! ما تمام روزمان دروغ است آن وقت می‌خواهیم خوابمان رؤیای صادقانه باشد!»

یک روز، از صبح تا شب مواظب باشیم، مراقب ذکرمان، زبانمان، گوشمان و...؛ آن وقت ببینیم که از برکات معنوی شب استفاده می‌کنیم یا نه!

حجت الاسلام والمسلمین حسینی قمی، صحن  
جمهوری اسلامی، ۱۸ تیر ۸۶

### • آداب حین زیارت دعا و درخواست

دعا و درخواست، از آداب حین زیارت است. گاهی وقت‌ها سرتاپای خواسته‌ها را که نگاه می‌کنیم، نیازهای مادی است. نیاز مادی بد نیست؛ اما اگر می‌خواهیم بهتر متوجه شویم [که چه چیزهایی بخواهیم]، دعای شریف «عالية المضمین»

زیباترین درخواست‌ها را به ما نشان می‌دهد: اول آن است که همه گناهان گذشته و آینده‌ام را بیامری؛ در آینده عمرم هم گناه نکنم. زیباترین حاجت‌ها را برای خودمان، دوستان، همسایگان و امواتمان بخواهیم:

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي عَقْلاً كَامِلاً وَ...!

خدایا عقل کامل را روزی‌ام فرما و... .

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

### • مراقبت برخواسته‌ها

از امام رضا علیه السلام چه بخواهم که بهترین باشد؟ بعضی‌ها چون خودشان کوچک‌اند، حاجت‌هایشان هم کوچک است؛ اما بعضی‌ها چون می‌دانند امام رضا علیه السلام بزرگ است، حاجت‌هایشان هم بزرگ است. بعضی‌ها به حرم امام رضا علیه السلام آمده‌اند تا فقط یک دوچرخه یا چرخ خیاطی بگیرند؛ بعضی‌ها هم آمده‌اند که فقط یک بچه بگیرند. نمی‌گویم این‌ها را از امام رضا علیه السلام نخواهید؛ اما بیش از همه به امام رضا علیه السلام بگویید: «دل من مریض است و کمی درباره دیگران بددل هستم؛ آقا جان، این را خوبش کنید. یا امام رضا علیه السلام من به نماز خواندن میلی ندارم؛ میل من را به نماز درست کنید (زیاد کنید) و... .» حاجت‌هایی را از امام رضا علیه السلام بخواهیم که هیچ‌کس [از

۱. عباس قمی، مفاتیح الجنان، ص ۷۵۶، دعای شریف عالیة المضمین.

انسان‌های عادی] نمی‌توانند برآورده کنند. در حاجت‌هایمان، هم خواسته‌ی مادی باشد و هم معنوی؛ اما دقت کنیم که اگر خواسته‌های مادی‌مان را پیدا نکنیم، خیلی ضرر نکرده‌ایم.

در خواسته‌های معنوی بگوییم امام‌رضا علیه‌السلام [دعا بفرمایند که] عاقبت فرزندانمان ختم به خیر شود؛ بگوییم: «می‌خواهیم در دنیا و آخرت از شما جدا نشویم و...»

خوش به حال آن‌هایی که وقتی به حرم مطهر بیایند، خود امام‌رضا علیه‌السلام را بخواهند و بگویند:

بی‌همگان به سر شود؛ بی‌تو به سر نمی‌شود

داغ تو دارد این دلم؛ جای دگر نمی‌شود

اگر پول نباشد، می‌توان نان خالی خورد؛ اگر خانه نباشد، می‌توان گوشه‌ای خوابید؛ اما امام‌رضا علیه‌السلام! اگر محبت خدا را نداشته باشم، چه کار کنم؟

خیلی‌ها امام‌رضا علیه‌السلام ندارند و بدبخت‌اند!

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • علل مستجاب‌نشدن دعاها •

سؤال: بعضی‌ها به حرم می‌آیند و حاجت دارند؛ اما به ظاهر حاجتشان برآورده نمی‌شود؛ مثلاً مریضشان شفا نمی‌گیرد؛

علتش چیست؟ چرا بعضی از دعاها مستجاب نمی‌شود؟

جواب: درباره‌ی استجاب دعا، در بعضی از روایات ده نوع اجابت دعا بیان شده است که مردم فقط یک نوع آن را در ذهن دارند.

گاهی وقت‌ها من حاجتی می‌خواهم، اگر شرایط خواستن آن حاجت را داشته باشم، خود آن حاجت را در زمانی که بخواهم، به من می‌دهند. مثلاً از امام‌رضا علیه‌السلام می‌خواهم که: «آقا جان، دوست دارم عاشورای امسال کربلا باشم؛ عنایت بفرمایید.» این یک حاجت است که اگر واقعاً شرایط این خواسته را داشته باشم و به مصلحت باشد و مقدماتش را هم آماده کرده باشم، نصیب می‌شود. اما مدل‌های دیگری از اجابت دعا نیز داریم؛ هم از ناحیه‌ی خداوند و هم از ناحیه‌ی معصومان علیهم‌السلام که با اذن خدا اجابت می‌کنند: گاهی وقت‌ها مشابه حاجتمان را به ما می‌دهند، [گاهی حاجتمان را در زمانی دیگر می‌دهند،] گاهی یک خطای ما را می‌بخشند، گاهی بلایی از ما دفع می‌کنند؛ گاهی به عزیزانمان می‌دهند؛ گاهی به امواتمان هدیه‌ای داده می‌شود [؛ گاهی هم برایمان ذخیره‌ی قیامت می‌شود]. در خانه‌ی خدا و در خانه‌ی اهل بیت علیهم‌السلام که باب‌الله هستند، هیچ دعایی رد نمی‌شود؛ دستی را که به دعا بلند شده است، پیر می‌کنند؛ حالا شاید آن مدلی که من خواسته‌ام نه؛ اما یک مدل دیگر، آن را پُر می‌کنند.

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • آداب بعد از زیارت •

### عهد با امام

بعد از زیارت چه کار کنیم؟ همه‌مان زیارت می‌آییم و با امام‌رضا علیه السلام عهد می‌بندیم. در واقع زیارت یعنی عهد، یعنی قول و قرار. حالا چه کار کنیم؟

سه نکته برای بعد از زیارت: من قرار است بعد از زیارت، سه عهد با امام‌رضا علیه السلام داشته باشم:

اول، عهد امامت: می‌خواهم امامم در زندگی، امام‌رضا علیه السلام باشد. یا امام‌رضا علیه السلام! دنبال هر که رفتم، ضرر کردم؛ حالا می‌خواهم در همه زندگی‌ام با شما باشم؛

دوم، عهد زیارت: خدا پدران و مادرانمان را رحمت کند؛ بعد از هر نماز سه سلام می‌دهند: رو به قبله، سلام بر امام حسین علیه السلام و رو به مشهد، سلام به امام‌رضا علیه السلام و بعد هم رو به قبله، سلام به امام‌زمان علیه السلام. حالا بیاییم این را کمی بیشترش کنیم؛ زیارت «امین‌الله» از آن زیارت‌های قشنگ است. من [با خودم] قرار گذاشتم و سال‌هاست که دارم لذتش را می‌برم؛ گفتم هر روز و هر کجای عالم باشم، با زیارت «امین‌الله»، امام‌رضا علیه السلام را زیارت می‌کنم.

سوم، عهد خدمت: عهد می‌بندم خادم امام‌رضا علیه السلام باشم. خادم امام‌رضا علیه السلام یعنی چه؟ الان خادمان امام‌رضا علیه السلام به چه کسی خدمت می‌کنند؟ به مردم. من هم خادم امام‌رضا علیه السلام

باشم. [بگوییم] یا امام‌رضا علیه السلام به نیت شما می‌خواهم به پدر و مادرم خدمت کنم؛ می‌شود مدال خادمی را به من بدهید؟ به نیت شما به همسایگانم خدمت می‌کنم، به نیت شما به بچه‌های مدرسه‌مان کمک می‌کنم (خدمت می‌کنم)؛ می‌شود مدال خادمی را به من بدهید؟

[به این عهدها پایبند باشید:] عهد امامت، عهد زیارت و عهد خدمت. بعد ببینید وقتی دوباره به مشهد می‌آیید، نسبت به این‌بار، زیارت‌هایتان چقدر بهتر می‌شود!

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • برآوردن حاجت مؤمن •

مَشْکَن دلی که چشم امیدش به دست توست

خواهد بر او گذشت؛ ولیکن شکستِ توست

چقدر به ما دستور داده‌اند کسی را که پیش شما عرض حاجت می‌کند، ناامید نکنید!

ابن عباس در بیت‌الله الحرام در محضر امام‌مجتبی علیه السلام بود. امام‌حسن علیه السلام معتکف و در حال طواف کعبه بودند؛ یعنی در حال بهترین عمل (طواف) در مسجد الحرام.

مردی که بدهکار بود، خدمت حضرت علیه السلام رسید و از ایشان خواست که به او کمک کنند تا قرضش را ادا کند.

امام حسن علیه السلام فرمودند: «به پروردگار این خانه (کعبه) سوگند، [شب را] صبح کردم؛ درحالی که چیزی در دسترس ندارم.» آن مرد عرض کرد: «اگر طلبکار من را دیدید، برایم مهلت بگیرید؛ چون به زندانی شدن تهدیدم کرده است.» امام حسن علیه السلام طواف را قطع کرده و همراه او (آن مرد گرفتار) راه افتادند؛ درحالی که خروج از مسجد، اعتکاف را باطل می‌کند. ابن عباس فریاد زد: «یابن رسول الله، آیا فراموش کرده‌اید که معتکف هستید؟!» امام حسن علیه السلام فرمودند: «نه؛ [می‌دانم معتکف هستیم]؛ ولی از پدرم (امیرالمؤمنین علیه السلام) شنیدم که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: هرکه حاجت (نیاز) مؤمنی را برآورده کند، مانند کسی است که نه هزار سال خداوند را عبادت کرده است؛ درحالی که روزها را روزه گرفته و شب‌ها را [برای عبادت خدا] بیدار مانده است.»<sup>۱</sup>

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، ۲۷ مهر ۸۹

### • تاجر ثروتمند و زیارت امام رضا علیه السلام •

یکی از اساتید نقل می‌کردند: «تاجر ثروتمندی به زیارت امام رضا علیه السلام مشرف شد. هر روز به حرم می‌آمد؛ اما دریغ از یک قطره اشک! دل سنگین بود و هیچ حالی نداشت. با خودش فکر کرد که دیگر فایده‌ای ندارد؛ برای همین، برای برگشت بلیط هواپیما گرفت. هنوز تا پرواز، چندساعتی وقت داشت.

۱. جمال‌الدین احمد بن محمد اسدی حلی، عده الداعی و نجاح الساعی، ص ۱۹۲ و ۱۹۳؛ میرزا حسین محدث نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۷، ص ۵۶۵.

در کوچه‌ای راه می‌رفت که دید پیرمردی بار سنگینی روی چرخ دستی‌اش گذاشته و آن را به سختی می‌برد. تاجر کمکش کرد و همزمان به او گفت: 'مگر مجبوری این بار سنگین را حرکت بدهی؟' پیرمرد گفت: 'ای آقا! دست روی دلم نگذار. دختر دم‌بختی دارم که برای جهیزیه‌اش مانده‌ام. همسرم گفته است تا پول جهیزیه را تهیه نکرده‌ام به خانه برنگردم. من مجبورم بارهای سنگین را جابه‌جا کنم تا پول بیشتری در بیاورم.'

تاجر ثروتمند، همراه پیرمرد رفت و بارش را در مقصد خالی کرد و بعد هم به خانه او رفت. وقتی در خانه پیرمرد رسید، فهمید که زندگی سختی دارند. یک چک به اندازه تمام پول جهیزیه و مقداری هم برای سرمایه به پیرمرد داد. وقتی از آن خانه بیرون می‌آمد، خانواده پیرمرد با گریه او را بدرقه می‌کردند. پیرمرد گفت: 'من چیزی ندارم که برای تشکر به تو بدهم؛ فقط دعا می‌کنم که عاقبت به خیر شوی و از امام رضا علیه السلام هدیه‌ای دریافت کنی.' تاجر برای زیارت وداع به حرم مطهر برگشت تا بعد از آخرین سلام، به فرودگاه برود. وقتی به حرم وارد شد، چشم‌هایش مثل چشمه جوشید و طعم زیارت با حال خوش و بامعرفت را چشید.

زیارت بامعرفت این است که هرکه امام رضا علیه السلام را دوست دارد، دوستان حضرت را هم دوست داشته باشد و کمشان کند. من اگر به دوستان امام رضا علیه السلام اعتنا نکنم، معرفتم ناقص است. در زیارت عاشورا جمله‌ای است با این مضمون که:

فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَنِي بِمَعْرِفَتِكُمْ وَمَعْرِفَةِ أَوْلِيَائِكُمْ وَرَزَقَنِي  
الْبِرَاءَةَ مِنْ أَعْدَائِكُمْ أَنْ يَجْعَلَ لِي مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَنْ يُثَبِّتَ  
لِي عِنْدَكُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ... ۱

پس از خدایی که به وسیله معرفت شما و معرفت دوستانتان مرا گرامی داشت و بیزاری جستن از دشمنانتان را روزی ام کرد، درخواست می‌کنم که در دنیا و آخرت مرا با شما قرار دهد و در دنیا و آخرت با شما ثابت قدم نگه دارد... آن‌که می‌بیند پیرمردهایی از دوستان اهل بیت علیهم‌السلام هستند و دارند زیر بار زندگی خم می‌شوند یا جوانانی (دختران و پسرانی) به خاطر نداشتن جهیزیه و خرج زندگی معطل می‌مانند [و او می‌تواند به اندازه توان خودش کاری انجام دهد؛ اما این کار را نمی‌کند]، انتظار دارد موقع زیارت، امام رضا علیه‌السلام او را تحویل بگیرند!

امام رضا علیه‌السلام فرموده‌اند:

وَمَنْ تَوَلَّى لِمُحِبِّنَا فَقَدْ أَحَبَّنَا... ۲

آن‌که ما را دوست دارد، دوستان ما را هم دوست دارد.

حجت الاسلام والمسلمین عالی، رواق امام خمینی علیه‌السلام،  
۲۱ مهر ۸۹

۱. ابوالقاسم جعفر بن محمد بن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۱۷۷؛ ابراهیم بن علی کفعمی عاملی، البلد الامین و الدرع الحصین، ص ۲۷۰.

۲. میرزا حسین محدث نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۱۲، ص ۴۲۴.

## • محبت تھی دستان •

۹۱

بعضی از گردن‌کلفت‌های عرب به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌گفتند: «یا رسول‌الله، ما به شما ارادت داریم؛ اما این پابره‌نه‌ها و فقرا را از پیش خودتان دور کنید.» منظورشان امثال سلمان و ابوذر بود. این آیه نازل شد:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ  
مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ  
فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

و کسانی را که بامدادان و شامگاهان، پروردگار خود را می‌خوانند و جز به ذات پاک او نظری ندارند (فقط خواستار خشنودی خدا هستند)، از خود دور نکن؛ نه چیزی از حساب آن‌ها برتوست و نه چیزی از حساب تو بر آن‌ها؛ اگر آن‌ها را طرد کنی، از ستمگران خواهی بود.

پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آن‌ها را از خودشان دور نکردند؛ آن‌ها یاران ایشان بودند.

امام رضا علیه‌السلام با افرادی که از نظر اجتماعی جزو طبقه پایین بودند، می‌نشستند و با آن‌ها غذا می‌خوردند. فردی با این مضمون به حضرت علیه‌السلام گفت: «آقا در شأن شما نیست با این‌ها هم غذا شوید!» امام هشتم علیه‌السلام با تندی فرمودند: «برای چه؟ خدای ما یکی است؛ پدر و مادر ما [که آدم و حوا هستند]، یکی

است؛ جزای آخرت هم که متناسب با عمل است؛ [پس چرا باید این‌ها را طرد کنیم؟]»<sup>۱</sup>

حجت الاسلام والمسلمین عالی، رواق امام خمینی علیه السلام،  
۲۱ مهر ۸۹

### • احترام به والدین •

بعضی‌ها وقتی رشد می‌کنند و به یک کمال ظاهری یا عملی می‌رسند، دیگر برای پدر و مادرشان حرمت قائل نیستند! غافل از اینکه اگر قرار است در آینده موفقیتی متوجه ما بشود، با دعای خیر پدر و مادر است. بیشتر گره‌هایی هم که در کارمان می‌خورد، به خاطر غفلت از همین موضوع است. چه چیز این امتیازات را به آیت‌الله بهجت علیه السلام داد؟ احترام و گوش دادن به حرف پدرش. بروید زندگی‌نامه‌اش را بخوانید. میان این همه عالم، یک نفر می‌شود رهبر این انقلاب پس از امام خمینی علیه السلام. بروید اصلی‌ترین علت در موفقیت و سربلندی این بزرگوار را ببینید؛ علتش احترام گذاشتن به پدرش بوده است. ایشان در حوزه علمیه قم درس می‌دادند. پدرشان امر کردند به مشهد بیا؛ درس را تعطیل کردند و کمر به خدمت پدرشان بستند.

برای والدین حرمت قائل شو؛ بعد بین خدا چطور درها را یکی پس از دیگری برایت باز می‌کند.

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، دارالهدایه، ۱۹ مهر ۹۱

۱. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۲۳۰؛ محمدبن حسن حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۲۶۴ و ۲۶۵.

### • عهدشکنی بعد از زیارت •

سؤال: اگر حرم امام رضا علیه السلام آمدیم و با آقا عهد و پیمان بستیم و فردا در محیط شهرمان عهدشکنی کردیم، آیا این عهدشکنی توهین به امام رضا علیه السلام است؟

جواب: اگر از روی غفلت باشد، نه ان شاء الله. من بارها به امام رضا علیه السلام گفته‌ام: «با اینکه می‌دانستی بَدَم؛ اما کمکم کردی که به اینجا بیایم. عطا کردی، خطا کردم؛ وفا کردی، جفا کردم؛ ...»

این‌ها مظهر رأفت و لطف خدایند: با اینکه ما را می‌شناسند، آبرویمان را نمی‌برند و پیش دیگران خرابمان نمی‌کنند؛ بنابراین اگر خطا کردیم و همان جا حواسمان جمع شد، هم از خداوند معذرت خواهی کنیم و هم از امام رضا علیه السلام که عهدمان را با ایشان شکستیم.

به تعبیر بزرگان که برخواسته از روایات است، اگر گناه و خطایی کردیم، باید زود استغفار کنیم؛ چون شیطان اول ما را وادار به گناه می‌کند، بعد می‌گوید: «تو که گناه کردی، دیگر استغفارت برای چیست؟!» شیطان اینجا ضربه دَوَم را می‌زند و نمی‌گذارد استغفار کنیم.

بچه بد تا خطا می‌کند، زود خودش را توی بغل مادرش می‌اندازد؛ چون می‌خواهد از عاطفه استفاده کند. ما هم اگر یک وقت خطایی کردیم، بگوییم: «یا امام رضا علیه السلام، چون

اشتباه کردم، حالا به لطف شما بیشتر احتیاج دارم؛ کمک کنید تا بتوانم اصلاح بشوم.»

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

• اطاعت از نبی اکرم ﷺ •

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ...﴾

و ما هیچ پیامبری را نفرستادیم؛ مگر برای اینکه به فرمان خدا، از او اطاعت شود.

باید بدانید پیغمبر ﷺ چه فرموده‌اند، حرفشان چیست، حلال و حرامشان چیست، مستحب و مکروهشان چیست؛ باید اطاعت کنیم. نمی شود که من فقط داد بزنم: «ایها الناس، من مسلمانم!» باید دقیقاً حرف خدا و پیامبر اکرم ﷺ را بشنویم و عمل کنیم تا مسلمان واقعی باشیم.

حجت الاسلام و المسلمین  
محسن کازرونی 'حفظه الله تعالى'، رواق امام خمینی علیه السلام،  
۱۰ دی ۹۲

• اتصال به اهل بیت علیهم السلام •

گاهی اتفاق می افتد که یکی برای زیارت به اینجا می آید و می رود؛ ولی اتفاقی نمی افتد. یک دفعه هم می بینی یک

نفر از فرسنگ‌ها راه می‌گوید: «السَّلَامُ عَلَيْنِكَ يَا عَلِيُّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا علیه السلام» و همان جا ارتباطش وصل می‌شود! چرا گاهی اتصال ما با معصومان علیهم السلام قطع می‌شود؟

یکی از چیزهایی که همه انبیا برای آن آمدند و به آن سفارش فرمودند، این بود که:

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾

او کسی است که در میان جمعیت درس نخوانده، رسولی از خودشان برانگیخت که آیاتش را بر آن‌ها می‌خواند و آن‌ها را تزکیه می‌کند و به آنان کتاب (قرآن) و حکمت می‌آموزد و مسلماً پیش از آن، در گمراهی آشکاری بودند!

آدم اگر تزکیه (پاک) بشود، ارتباطش با انسان پاک برقرار می‌شود. به این توجه داشته باشید که اگر زبان پاک باشد، کلام اوج می‌گیرد و به سمت مقصود می‌رود.

﴿...إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ...﴾

...سخنان پاکیزه به سوی او صعود می‌کند و عمل صالح را بالا می‌برد... .

۱. جمعه، ۲.

۲. فاطر، ۱۰.



حرف خوب و عمل صالح به سمت خدا می‌رود. کار ناشایست بالا نمی‌رود و به خدا نمی‌رسد. بیان بد و ناپاک به اهل بیت علیهم‌السلام نمی‌رسد؛ حتی اگر کنار ضریح داد بزنی. باید از خودمان گلایه کنیم؛ آن چیزی که ارتباط مرا با آقا به هم می‌زند، همین است. باید دلم را درست کنم، عملم را درست کنم، زبانم را درست کنم.

حداقل به حرم که می‌رسیم، ذکر استغفار بگوییم و بعد وارد شویم.

حجت الاسلام والمسلمین آقانهانی، رواق دارالهدایه، ۲۲ بهمن ۸۸

## • گناه و از بین رفتن نعمت‌ها •

در روایتی از امام حسن عسکری علیه‌السلام، امام رضا علیه‌السلام می‌فرمایند:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ فِي نِعْمِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ...<sup>۱</sup>

ای مردم، در نعمت‌های خدا که به شما عطا شده است، تقوا پیشه کنید (از خدا بترسید).

یعنی قدر این نعمت‌ها را بدانید. نعمت‌ها یکی پس از دیگری از دستتان می‌رود. نعمت دین، نعمت این نظام مقدس، نعمت سلامتی دین و خیلی از نعمت‌های دیگر که خدا به ما ارزانی

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته‌الله)، عیون أخبار الرضا علیه‌السلام، ترجمه حمیدرضا مستفید و علی اکبر غفاری، ج ۲، ص ۳۸۶.

داشته است [را شکر کنید]؛ آیا قدر این نعمت‌ها را می‌دانیم؟

چرا نعمت از دست انسان می‌رود؟ امام رضا علیه‌السلام عامل اصلی ازدست دادن نعمت‌ها را گناه و معصیت دانسته‌اند. قبل از اینکه دیگران را محاکمه کنیم و علت را به گردن آن‌ها بیندازیم، کارهای خودمان را حساب و کتاب کنیم؛ [با خودمان بیندیشیم که] چه کرده‌ایم که خدا این مانع را سر راهم قرار داده است؟ در ادامه این روایت نورانی، امام رضا علیه‌السلام می‌فرمایند:

فَلَا تَنْفَرُوهَا عَنْكُمْ بِمَعَاصِيهِ بَلِ اسْتَدِيمُوهَا بِطَاعَتِهِ وَشُكْرِهٖ عَلَى نِعْمِهِ وَأَيَّدِيهِ ...<sup>۱</sup>

با نافرمانی و گناه، نعمت‌ها را از خودتان گریزان نکنید (مبادا این نعمت‌ها را به واسطه گناه و معصیت از خودتان دور کنید)؛ بلکه آن‌ها (نعمت‌های الهی) را با اطاعت و بندگی و شکرگزاری بر نعمت‌ها و عطایای پی‌درپی الهی، دائمی و همیشگی کنید.

اگر می‌خواهید نعمت‌ها برایتان ادامه پیدا کند، شرطش، به‌جا آوردن شکر خداست. اگر این را انجام دهیم، باعث می‌شود که نعمت‌ها ادامه پیدا کند و از بین نرود.

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، دارالهدایه، ۱۹ مهر ۹۱

۱. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته‌الله)، عیون أخبار الرضا علیه‌السلام، ترجمه حمیدرضا مستفید و علی اکبر غفاری، ج ۲، ص ۳۸۶ و ۳۸۷.

• گناه ما و رنج پیامبر اکرم ﷺ •

وجود مقدس رسول الله ﷺ را از خودمان ناراحت نکنید. اعمال ما به پیامبر ﷺ عرضه می‌شود؛ اگر گناهی کرده باشیم، ایشان ناراضی می‌شوند.<sup>۱</sup>

در حدیثی داریم که پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند:

أَنَا وَعَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ.<sup>۲</sup>

من و علی، پدران این امت هستیم.

امام رضا علیه السلام نیز می‌فرماید:

إِنَّ شَفَقَةَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى أُمَّتِهِ شَفَقَةُ الْأَبَاءِ عَلَى الْأَوْلَادِ وَأَفْضَلُ أُمَّتِهِ عَلَيَّ عليه السلام وَمِنْ بَعْدِهِ شَفَقَةُ عَلِيِّ عليه السلام عَلَيْهِمْ كَشَفَقَتِهِ ﷺ لِأَنَّهُ وَصِيُّهُ وَخَلِيفَتُهُ وَالْإِمَامُ بَعْدَهُ فَلِذَلِكَ قَالَ أَنَا وَعَلِيٌّ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ.<sup>۳</sup>

مهر و شفقت پیامبر ﷺ به امتش، مانند شفقت و مهربانی پدران به فرزندانشان است و بهترین امت رسول خدا ﷺ، علی علیه السلام است و پس از وی، شفقت علی علیه السلام مانند مهر و شفقت او (رسول خدا ﷺ) است؛ زیرا او وصی و خلیفه و امام پس از

۱. توبه، ۱۰۵.

۲. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، معانی الأخبار، ص ۵۲.

۳. محمد بن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، ترجمه حمیدرضا مستفید و علی اکبر غفاری، ج ۲، ص ۱۶۳.

اوست؛ پس برای این بود که فرمود: «من و علی، دو پدر این امت هستیم.»

شما اگر فرزندان منحرف شود و گناه کند، رنج نمی‌برید؟! تازه ما اصلاً نمی‌فهمیم گناه یعنی چه! معصومان علیهم السلام می‌دانند که ذات گناه چقدر پلید است؛ برای همین، از گناه کردن ما جداً رنج می‌برند.

ما اگر فرزندان گرسنه باشد یا کفش نداشته باشد، می‌فهمیم و رنج می‌بریم. اگر مریض باشد و دارو نداشته باشد، رنج می‌بریم؛ ولی اگر گناه کرده باشد، رنج نمی‌بریم! درحالی که گناه، خیلی بدتر از این هاست! فکر می‌کنیم فقط باید مواظب باشیم تا لباس فرزندانمان آراسته باشد؛ اما مواظب نیستیم که روحشان آراسته باشد!

حواسمان باشد که اگر عمل بدی انجام دهیم، به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم عرضه می‌شود و ایشان ناراحت می‌شوند.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی میرباقری،  
رواق امام خمینی رحمته الله، ۷ اردیبهشت ۹۱

• غرور پس از زیارت •

سؤال: از زیارت امام رضا علیه السلام که برمی‌گردیم، بعضی مواقع، احساس غرور داریم! آیا راه‌حلی هست تا خدای ناکرده در درونمان یا در برابر دیگران، به خود نبالیم که این زیارت

نصیبمان شده است؟

جواب: گاهی وقت‌ها بعد از زیارت یا عبادت‌هایی مثل نماز شب، دچار غرور می‌شویم! اما اگر دو چیز را مقایسه کنیم، این غرور تا حدّ زیادی از بین می‌رود:

۱. در مقایسهٔ زیارت من با الطاف امام رضا علیه السلام، کدام بزرگ‌تر است؟ قطعاً لطف امام رضا علیه السلام؛

۲. در مقایسهٔ زیارت من با خطاهای من، کدام بزرگ‌تر است؟ به یقین خطاهای من.

اگر آدم الطاف امام رضا علیه السلام و خطاهای خودش را به یاد آورد، برای زیارتش خیلی حساب باز نمی‌کند که مغرور شود. ما کاری نکرده‌ایم و در برابر نعمت‌های خداوند متعال و برای جبران خطاهای خودمان، هنوز عبادتی انجام نداده‌ایم.

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس،  
۱۵ مرداد ۸۶

## • حفظ زیارت •

هر انسانی می‌تواند زیباترین زیارت را با یک حرکت خراب کند! یک سال طول می‌کشد تا یک خروار گندم جمع شود؛ اما برای آتش گرفتن، یک ثانیه بیشتر زمان نمی‌خواهد. شما مدت‌ها زحمت می‌کشید، به زیارت مشرف می‌شوید و یک زیارت خوب هم به جا می‌آورید؛ ولی بعد با یک گناه، آن را آتش

می‌زنید! تداوم بعد از زیارت، خیلی مهم است. باید مواظبت کنیم. حفاظت بعد از زیارت، یکی از آداب زیارت است. منظور، حفاظت ارزش‌هایی است که در این زیارت‌ها به دست می‌آوریم.

چه ارزش‌هایی در این زیارت به دست آورده‌ایم؟ نماز اول وقت، تلاوت قرآن، حیا و عفاف و... باید در حفاظت از این ارزش‌ها دقت کنیم.

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

## • امام رضا علیه السلام: مظهر رحمانیت و رحیمیت خداوند •

علی بن موسی علیه السلام، هم مظهر رحمانیت حق است و هم مظهر رحیمیت حق. مفسران در تفسیر «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» نوشته‌اند: «رَحْمَانٌ بِالْغَمُومِ، رَحِيمٌ بِالْمُؤْمِنِينَ».

خداوند، در عالم دو سفره پهن کرده است؛ یکی سفرهٔ رحمانیت است که کافر و کبر و مجوس هم سر این سفره نشسته‌اند و ارتزاق می‌کنند؛ اما یک سفره هم دارد که مخصوص مؤمنان است.

علی بن موسی علیه السلام هم، مظهر رحمانیت حق هستند؛ یعنی لطفشان عام است، ولو برای غیرمسلمان‌ها. کافر یا ارمنی هم اگر به امام معصوم علیه السلام متوسل شود، جواب می‌گیرد؛

البته این جواب، ممکن است همیشه آشکار نباشد؛ اما بالاخره بی پاسخ نمی ماند.

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۸ آبان ۸۹

### • تخلیه و تهلیه چیست؟ •

تخلیه یعنی پاک کردن روح و جان از رذایل اخلاقی و زنگار و اغیار. نه فقط در شب های قدر، بلکه هرزمان به محضر امام رضا علیه السلام مشرف شویم، هم می توانیم خرابی گذشته مان را ترمیم کنیم، هم می توانیم آینده مان را ترسیم کنیم؛ یعنی با یک زیارت امام رضا علیه السلام، هم خرابی گذشته آباد می شود و هم برای آینده ضمانت نامه ای قوی در دلت به وجود می آید؛ [البته] با زیارت بامعرفت امام رضا علیه السلام.

تخلیه، پاک کردن زنگار و رذایل اخلاقی از دل و جان و متّصف شدن به اوصاف حمیده است و اینکه انسان گذشته خرابش را با انجام واجبات و ترک محرّمات آباد کند.

ای جوان، در حرم امام رضا علیه السلام می توانی به امام قول بدهی و بگویی: «آقا! هوایم را داشته باشید، من هم نمازم را اوّل وقت می خوانم؛ من هم گناه را کنار می گذارم و درباره گناهی که به آن مبتلا هستم و عادت شده است، به شما قول می دهم که بعد از بیرون رفتن از حرم، دیگر مرتکب این گناه نشوم و دلم را پاک کنم.»

تهلیه یعنی وقتی رذایل اخلاقی از دل برود، محاسن و مکارم اخلاقی می آید [و جایگزین آن ها می شود]. [تهلیه]، به قدری سرعت سیّر انسان را بالا می برد که با یک نگاه امام رضا علیه السلام، ورق انسان برمی گردد و به سرعت می تواند این منازل را طی کند و به رشد و تعالی و کمال برسد.

حجت الاسلام والمسلمین مؤمنی، صحن جامع رضوی،  
۲۸ شهریور ۹۳

### • اخلاص در عمل •

یکی از خیرین تهران می گفت: «در شهر مقدس قم مسجدی می ساختند که دوست داشتیم به بنای آن کمک کنم. دیدم پولم فقط به این اندازه می رسد که یک دانه آجر بخرم. جوان بودم؛ رفتم و برای رضای خدا، همان یک دانه آجر را خریدم. نیمه شب از کنار مسجد رد شدم و یک دانه آجر را روی آجرهای دیگر جلوی مسجد انداختم.»

اگر برای رضای خدا یک آجر بدهیم، بهتر است از اینکه با ریاکاری ده تا مسجد بسازیم. باید عملمان برای رضای خدا باشد.

يَا مَنْ يُعْطَى الْكَثِيرَ بِالْقَلِيلِ!

۱. فرزای از دعای پس از نمازهای واجب در ماه رجب: ابوجعفر محمدبن حسن طوسی، مصباح المتّهجد، ج ۱، ص ۳۵۳؛ محمدباقر مجلسی، زاد المعاد، ص ۱۶.

ای کسی که با وجود [اعمال] بسیار ناچیز من، زیاد عطا می کنی!

اگر گرفتاری داریم، مریض داریم و... درخواست کنیم؛ کمکمان می کنند؛ اما آیا پیش آمده است که به امام رضا علیه السلام بگوییم: «به من اخلاص بدهید. شیطان مرا وسوسه می کند، اعمالم بوی ریا می دهد؛ آقا جان! به من خلوص در عمل بدهید تا هرکاری می کنم، برای رضای خداوند و اهل بیت علیهم السلام باشد، نه برای اینکه مردم از من تعریف کنند»؟ تا حالا این طور چیزها هم از امام رضا علیه السلام خواسته ایم؟!

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق امام خمینی علیه السلام، ۲۷ آبان ۸۹

### • شرط برکات زیارت •

شرط استفاده از برکات زیارت امام رضا علیه السلام چیست؟ شرطش این است که عارف به حق امام باشیم. باید حق امامان علیهم السلام را بشناسیم. آن حق چیست؟ در یک کلمه، شناخت جایگاه و موقعیت و منزلت امام است که آن جایگاه را خداوند به امامان معصوم علیهم السلام داده است.

خصوصیاتی را که یک انسان اگر داشته باشد، می تواند ولی خدا و رهبر امت اسلامی باشد و بر مسلمانان ولایت داشته باشد، خداوند فقط به اهل بیت پیامبر علیهم السلام داده است. آن ها بی بدیل هستند. ولایت و منزلت منحصر به فردی که حق این ائمه علیهم السلام

است، چیست؟ آن حق، جایگاه ایشان است، یعنی ولایت و امامت و محوری بودن.

حجت الاسلام والمسلمین فرزانه، رواق امام خمینی علیه السلام، ۱۱ دی ۹۲

### • نشانه قبول شدن زیارت •

نکند در این چند روز گذر عمر، در گیرودار خرج کردن پول و رفت و آمد به حرم و... آقا در را به رویمان باز نکنند. خیلی ها هستند که هر روز به حرم می آیند؛ اما آقا در را به رویشان باز نمی کنند!

می خواهی بدانی اینکه آقا در را به رویت باز کرده اند، چه علامتی دارد تا در این صورت، خوشحال برگردی؟ ببین حالا که آمدی و زیارت کردی، علاقه ای به خدا و پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم پیدا کردی تا [در اثر آن محبت،] از اعمال گذشته ات توبه کنی؟ ببین درونت این چنین حالی پیدا شده است؟ اگر پیدا شده است، بدان که درب حرم را به رویت باز کرده اند. حالا برو آنجا و گریه و درخواست کن که: «امام رضا! مرا بپذیرید و شب اول قبر به دیدارم بیاوید. ای آقا! از خدا بخواهید که گناهانم را بیامزد...»

آیت الله ممدوحی حفظه الله تعالی، دارالقرآن، ۷ مرداد ۸۷

## • حقیقت زیارت •

شیطان، انواع جذابیت‌های گناه را به ما نشان می‌دهد و می‌گوید: «بیا.» مظاهر دین را کم‌رنگ می‌کند؛ عشق الهی را کم‌رنگ می‌کند و در عوض عشق‌های دروغین دنیا را پررنگ‌تر می‌کند و در مسیر شما قرار می‌دهد.

تمام حرف امام رضا علیه السلام به من و شمای زائر، این است که: «پیام ما را بگیرید؛ دل‌های شما ظرف پیام‌های ماست؛ جای سخنان ماست؛ رفتار شما باید رنگ‌وبوی ولایت داشته باشد.» تمام حقیقت زیارت این است.

اهل بیت علیهم السلام دعوت کرده‌اند که به زیارت ایشان برویم؛ اما مثلاً به زیارت امام رضا علیه السلام بیاییم که چه بشود؟ به زیارت می‌آییم تا برنامه زندگی را از این بزرگواران علیهم السلام بگیریم؛ در این رواق‌ها بنشینیم و لحظاتی فکر کنیم که امام ما چه کسی بوده و چه می‌خواسته است؛ با زندگی و خواسته‌های این ولی‌الله آشنا بشویم؛ بعد هم برگردیم و سوغات زیارت ببریم.

## • سوغات زیارت •

سوغات زیارت چیست؟ زعفران و تسبیح است؟! این‌ها که سوغات شهر مشهد است! سوغات زیارت، ولایت است. سوغات زیارت، پاکی و طهارت است. سوغات زیارت، عشق و معرفت

است. سوغات زیارت، صفا و صمیمیت و پاک‌کردن دل از غیرخداست؛ این است که اگر با کسی قهر هستی، زنگ بزنی و بگویی گذشت کرده‌ای. سوغات زیارت، وحدت و نزدیکی دل‌هاست؛ حفظ پایگاه ولایت فقیه و مقاومت در برابر دشمنان است. این‌ها معنای زیارت است.

مرحوم حجت‌الاسلام و المسلمین مهندس علیه السلام، رواق امام خمینی علیه السلام، ۲۷ خرداد ۹۰

## • نعمت زیارت امام •

خیلی‌ها آرزو دارند که در حرم امام رضا علیه السلام حضور داشته باشند. انسان تا زمانی که نعمت‌هایی را در اختیار دارد، متوجه ارزش آن‌ها نمی‌شود. از این دنیا که رفتیم، بعد ارزش جمله «السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ» را خوب می‌فهمیم؛ در آن دنیا که [انشاءالله] امام هشتم علیه السلام به بازدیدمان می‌آیند، ارزش این زیارت‌ها را می‌فهمیم].

حرف امام این است که: «ای زائر من، در دنیا به دیدن من آمدی؛ هر دیدی را بازدید است. من هم الان به بازدید تو آمدم.» هنگام جان‌دادن، آنجایی که فقر حقیقی و عجز خودت را احساس کردی و آنجایی که هیچ توان و قدرتی نداری، آنجاست که باید ولایت به فریادت برسد. در هنگام عبور از پل صراط، آنجایی که تمام وجودت می‌لرزد و می‌بینی که عده‌ای از این پل سقوط می‌کنند و به آتش می‌افتند، چه اضطراب و

وحشتی تو را فرا می‌گیرد؟! اما در آن وضعیتی، بدان که ولایت، تو را نگه می‌دارد.

زیارت یعنی آموزش ولایت؛ یعنی شیعیان به زیارت بروند و ولایت اهل بیت علیهم‌السلام را آموزش ببینند و برگردند؛ بعد هم در بازار، اداره، منزل و هر موقعیت دیگری که هستند، زندگی‌شان رنگ ولایت داشته باشد.

مرحوم حجت‌الاسلام والمسلمین مهندس علیه‌السلام، رواق امام خمینی علیه‌السلام، ۲۷ خرداد ۹۰

### • معنای حقیقی زیارت •

یک بار در معتبرترین کتاب‌هایمان، روایات بسیار مهم در باب زیارت را بررسی می‌کردم. روایاتی از وجود مبارک امام باقر، امام صادق، موسی بن جعفر و امام رضا علیهم‌السلام نقل شده است که در آن‌ها، معنای حقیقی زیارت را بیان فرموده‌اند. پس از بررسی، به این نتیجه رسیدم که زیارت، یعنی هماهنگ شدن با امامی که انسان او را در حدّ زبان و قلب و باطن، زیارت می‌کند. پافشاری این روایت‌ها بر این نکته است که فقط با زبانمان زیارت نکنیم؛ بلکه با قلب و نفس انسانی خودمان هم زیارت کنیم. بعد از این روایات، در عبارات بسیار مهم و نورانی زیارت با عظمت «وارث» دقت کردم و دیدم که بخشی از متن زیارت شریف «وارث»، همان واقعیت‌هایی است که درباره زیارت از این چهار امام بزرگوار علیهم‌السلام نقل شده است. بنابه راهنمایی ائمه

طاهرین علیهم‌السلام، زائر در حرم مطهر اباعبدالله الحسین علیه‌السلام خطاب به سیدالشهداء می‌گوید: «قَلْبِي لِقَلْبِكُمْ سَلْمٌ»؛<sup>۱</sup> [با این عبارت، خطاب به امام معصوم علیه‌السلام می‌گوید: دل من تسلیم مقام با عظمت امامت شماست. من شما را در قلبم به عنوان یک معلم آسمانی، یک حکیم الهی و یک راهنمای واجب‌الاطاعة قبول دارم. سپس این‌طور ادامه می‌دهد: «وَأَمْرِي لِأَمْرِكُمْ مُتَّبِعٌ»؛<sup>۲</sup> [به این معنا که] تمام زندگی من، از جنبه اقتصادی و اجتماعی و خانوادگی و... تابع زندگی شماست؛ یعنی اگر دنبال لقمه نانی هستم، دنبال لقمه حلالم و در زندگی خانوادگی هم رفتارم مانند رفتار شماست. اهل ظلم نیستم و با مردم، همان اخلاق شما را دارم. عبارت دیگر این است: «يَا أَيُّهَاكُمْ مُوقِنٌ بِشَرَائِعِ دِينِي وَخَوَاتِيمِ عَمَلِي»؛ [با این مفهوم که] به دستورات دین و نتایج اعمالم، یقین دارم. من اهل تکیه کردن به خواسته‌های نامشروع خودم و دیگران نیستم و به توفیق خدا خودم را در موقعیتی قرار داده‌ام که یک شیعه پذیرفته شده باشم.

معنای زیارت، این است. اما اگر خدای ناکرده به زن و بچه و مردم ظلم کرده باشیم، مال مردم خور باشیم، زبانمان در گفتار آزاد و بی‌قید باشد یا اهل دروغ و تهمت و غیبت و تحقیر و ریختن آبروی دیگران باشیم و باین حال بیاییم گوشه‌ای از حرم بنشینیم و چهار صفحه مفاتیح بخوانیم و برگردیم، بعد

۱. محمد بن جعفر المشهدی الحائری، المزار الکبیر، ص ۴۳۱.

۲. محمد بن جعفر المشهدی الحائری، المزار الکبیر، ص ۴۳۱.

هم همانی باشیم که قبل از زیارت بودیم؛ این زیارت نیست!

حجت الاسلام والمسلمین حسین انصاریان، صحن  
جمهوری اسلامی، ۳ خرداد ۸۷

### • عطر حضور •

روزی به حاجی‌ها عرض کردم که: «به قول فردوسی: 'به عنبرفروشان اگر بگذری شود جامه تو، همه عنبری' هرکه به بازار عطر فروش‌ها برود، وقتی بیرون می‌آید، بوی عطر می‌دهد. به من و شما هم که عطر نزنده باشند، همین که به دو نفر دیگر زده باشند، خودبه‌خود این نسیم به سمت ما هم می‌آید.» به حاجی‌ها گفتم: «از اینجا که به شهر خودمان بر می‌گردیم، دو گروه به زیارت‌مان می‌آیند: یک گروه در واقع به زیارت ساک و چمدان‌هایمان می‌آیند، یک گروه هم واقعاً به دیدن خودمان می‌آیند. ما را بو می‌کنند. می‌بینند شما حاج‌خانم‌ها که از مدینه برگشته‌اید، بوی فاطمه زهرا علیها السلام می‌دهید! شما حاج‌آقاها بوی علی مرتضی علیه السلام می‌دهید! بوی ابراهیم علیه السلام و هاجر علیها السلام می‌دهید!»

خوش به حال کسی که وقتی از مشهد برمی‌گردد، بوی امام‌رضا علیه السلام گرفته باشد و با خودش سوغات رضا و رضوان ببرد.

حجت الاسلام والمسلمین نقویان، صحن جمهوری  
اسلامی، رواق امام خمینی علیه السلام، تیر ۹۰

### • خرافات زیارت •

سؤال: آیا به زیارت‌هایی که ما اکنون به این شکل انجام می‌دهیم و مثلاً حتماً باید به ضریح مطهر بچسبیم، در روایات توصیه شده است؟ اگر توصیه نشده است، چرا این حرکت‌ها را انجام می‌دهیم؟

جواب: در آداب زیارت، آداب ظاهری و آداب باطنی مطرح شده است.

اصلاً بعضی از کارهایی که مردم ما در زیارت انجام می‌دهند، از طرف معصومان علیهم السلام سفارش نشده است! آداب زیارت همین‌هاست که اذن دخول بخواهیم، با طهارت و غسل وارد بشویم، سر را پایین بیندازیم، زیارت‌نامه‌های وارد شده را بخوانیم، مؤدب بایستیم و... . آویزان شدن به ضریح و عبورکردن از روی مردم و له‌کردن دیگران، در آداب زیارت نیست! حتی در زمان معصومان علیهم السلام هم نمونه‌ای نداشته‌ایم که کسی درب خانه این بزرگواران علیهم السلام نخ بسته باشد. دخیل بستن یک معنای عرفانی دارد. معنایش این نخ و پارچه بستن‌های ظاهری یا نمونه‌های دیگر نیست. دخیلم یا امام‌رضا، یعنی امام‌رضا! من غلام شما هستم و جای دیگری نمی‌روم. این معنای واقعی دخیل است. این خرافات چیست که بعضی‌ها دانسته و ندانسته رواج می‌دهند؟ من بارها گفته‌ام: «پارچه روی ضریح امام‌رضا علیه السلام متبرک‌تر است یا کلام حضرت علیه السلام؟» چرا به کلام امام‌رضا علیه السلام توجه نمی‌کنیم، اما برای آن پارچه



می‌خواهیم شیرجه بزنی و یک نخش را بگیریم؟! آن نخ پارچه را می‌خواهید چه کار کنید؟ اگر کلام امام رضا علیه السلام ما را آدم نکند، پارچه می‌خواهد ما را آدم کند؟!

حجت الاسلام و المسلمین ماندگاری، دارالهدایه،  
۱۸ خرداد ۸۵

### • گرفتن شبکه‌های ضریح •

عزیزان خیلی مواظب باشیم. ما به بارگاه ملکوتی امام رضا علیه السلام آمده‌ایم. این زیارت است. در زیارت، الزاماً نباید دست ما به ضریح مطهر برسد. خیلی از ما فکر می‌کنیم که اگر دستمان به ضریح نرسد، زیارت نکرده‌ایم! دیده‌اید که بعضی‌ها با هزار زحمت، خودشان و دیگران را در فشار قرار می‌دهند و بعد که دستشان را به ضریح می‌رسانند، می‌گویند: «حالا دیگر زیارتم قبول شد!»

ما چه امام‌رضایی را می‌شناسیم؟ امام‌رضای داخل ضریح با امام‌رضای حاضر در رواق‌ها یا صحن جامع فرقی دارند؟ باید چه کنیم؟ اگر نزدیک شدن به ضریح، بدون ایجاد مزاحمت برای دیگران امکان نداشت، از راه دور زیارت کنیم. در ایامی که حرم مطهر شلوغ است، حتی اگر نزدیک ضریح هم نشدیم، عیبی ندارد. در این مواقع، با فاصله از ضریح مطهر، یک زیارت‌نامه بخوانیم. من خاک پای همه زائران امام رضا علیه السلام هستم؛ اما فراوان دیده‌ام که خیلی از ما به زیارت می‌آییم، ولی زیارت‌نامه

نمی‌خوانیم! اگر سواد خواندن زیارت‌نامه هم نداریم، بگوییم یک نفر برایمان بخواند.

حجت الاسلام و المسلمین حسینی قمی، رواق امام  
خمینی علیه السلام، ۱۰ فروردین ۹۳

### • توصیه مرحوم پهلوانی به زائران •

خدا رحمت کند یکی از بزرگان علمای ما به نام شیخ علی‌آقای پهلوانی علیه السلام را که خیلی معرفت داشت. از شاگردان خوب حضرت امام خمینی علیه السلام و علامه طباطبایی علیه السلام بود. خدا به من توفیق داده بود و هرآز چندگاهی به دیدن ایشان می‌رفتم و می‌گفتم: «آقا! وقتی من می‌آیم، راهم بدهید. همین؛ قول می‌دهم حرف گوش بدهم!» یک وقتی خداوند توفیق داد و می‌خواستم به حج بیت‌الله الحرام بروم. خب باید می‌رفتم و از ایشان هم خداحافظی می‌کردم. حق استادی به گردنم داشتند و درضمن شاید یک چیزی (نکته‌ای معرفتی) هم می‌گفتند. ما رفتیم دیدن ایشان و نشستیم. دیگر چشمانشان نمی‌دید. گفتم: «آقا ما داریم می‌رویم حج بیت‌الله الحرام. از خدا چه بخواهیم؟ چه کار کنیم؟» این سؤال همه جوان‌هاست که: «چه کار کنیم تا زائر باشیم؟ چه کار کنیم که آقا دستمان را بگیرند؟ ما که می‌دانیم آقا می‌بینند و می‌توانند؛ پس چرا وقتی برمی‌گردیم، اتفاقی نمی‌افتد؟»

من دنبال این بودم که ببینم کلید این معما چیست و ایشان چه می‌گویند. خدا به زبانشان آورد و حرفی زدند که ما تکانی خوردیم. مفهوم حرف‌هایشان این بود: «مثلاً یکی درب خانه ما را می‌زند و می‌گوید: 'فقیرم'. با گدایی که درب خانه می‌آید، چند نوع برخورد می‌شود: اگر از این گداهای مزاحم باشد که هر روز می‌آید، می‌گوییم بگذار این قدر زنگ بزند تا خسته شود و زیر پایش علف سبز شود یا ممکن است به فرزندمان مبلغی بدهیم که به او بدهد تا برود. شاید هم خودمان بلند شویم و برویم پولی به او بدهیم، او هم بگیرد و کمی دعا کند و برود. به هر حال، بیش از این کاری نمی‌کنیم؛ یا جوابش را می‌دهیم یا نمی‌دهیم. اگر هم جوابش را می‌دهیم، یا خودمان می‌رویم دم در یا به یکی از اهل خانه می‌گوییم که چیزی به او بدهد تا برود. این برخورد با گداست.

اما تصور کنید یک وقت من در اتاق باشم و خانمم خبر بدهند که مثلاً: 'شیخ علی آقا، الان شیخ مرتضی آمده‌اند و می‌خواهند شما را ببینند.' حالا من می‌توانم بگویم بگذار بنشینند تا زیر پایش علف سبز بشود؟! آیا من می‌توانم به بچه‌ها بگویم که پولی بدهند تا برود؟ او که برای پول نیامده است! او که برای دیدن خانواده من نیامده است! او زائر است و آمده است مرا ببیند و زیارت کند؛ پس من هم در هر حالی که هستم، باید بلند شوم و چند دقیقه کنارش بنشینم و حرفش را گوش بدهم تا برود. میوه هم اگر جلوی چشم نگذارم، طوری نیست. اگر کسی را هم به عنوان نائب نفرستم، طوری نیست. گرچه ادب همین

است؛ اما او خواسته‌اش این است که مرا ببیند و [به معنای واقعی] زائر باشد.»

اگرچه من و شما هرچه داریم، [به‌اذن خداوند] از اهل بیت علیهم‌السلام است؛ اما الان که آمده‌ایم اینجا، زائریم. برای گدایی، نیامده‌ایم؛ بلکه آمده‌ایم امام رضا علیه‌السلام را ببینیم. فقط برای این نیامده‌ایم که چیزی به ما بدهند. وقتی آمده‌ایم درب خانه‌شان، تنها جوابمان چیست؟ جواب ما خود ایشان است، نه کمتر از این! به کمتر از خود حضرت علیه‌السلام قانع نشوید. در زیارت شریف جامعه کبیره می‌گوییم:

زائراً لکم.

زائر شما هستیم.

یعنی آمده‌ام خودتان را ببینم. حالا وقتی تو نشستی و او هم کنارت نشست، بعد هم که رفتی، اگر گرفتاری داشته باشی، آیا به مشکل تو توجه نمی‌کند؟ خدا او را می‌خواهد. اگر یک لحظه کنار ما نشسته است، انگار خدا پیش ماست. امیدوارم امام نگاهمان کنند؛ البته در روایت هست که آقا علی بن موسی الرضا علیه‌السلام می‌فرمایند:

مَنْ زَارَنِي عَلَى بُعْدِ دَارِي أَتَيْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ثَلَاثٍ [ثَلَاثَةٌ] مَوَاطِنَ حَتَّىٰ أَحْلِصَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا إِذَا نَظَّيَرْتِ الْكُتُبَ يَمِينًا وَشِمَالًا وَعِنْدَ الصِّرَاطِ وَعِنْدَ الْمِيزَانِ<sup>۱</sup>.

۱. تاج الدین محمد بن محمد شعیری سبزواری، جامع الأخبار، ص ۳۶؛ محمد بن علی بن بابویه

هرکه من را زیارت کند، در روز قیامت در سه‌جا به‌دیدار او خواهم آمد و از خطرات و سختی‌ها نجاتش می‌دهم: زمان دریافت نامه اعمال، موقع سنجش اعمال و هنگام عبور از صراط.

این‌ها لطف بعد از این دنیا است. نقدش همین الان است که زیارت آمده‌ایم. الان شما که برای او اینجا آمدی، به شما توجه می‌کنند. این را درک کنیم که امام، ولی خداست؛ مظهر جمال و کمال خداست و به‌اذن او عنایت می‌کند.

به کم قانع نشوید. بعضی‌ها می‌گویند: «شغل یا همسر به ما عنایت کنید؛ دیگر هیچ چیز نمی‌خواهیم.» شما کم نخواهید؛ خود آقا را بخواهید که ما را از خودشان جدا نکنند. ما را به (خانه‌شان) راه بدهند.

حجت الاسلام و المسلمین آقانهانی، رواق دارالهدایه،  
۲۲ بهمن ۸۸

## خلاصه فصل چهارم

- قبل از زیارت، وظایفی داریم: اصلی‌ترین وظیفه ما معرفت است؛ بنابراین به ما گفته‌اند که «زائراً عارفاً بحقه» زائر امام‌رضا علیه السلام بشوید؛ یعنی به حق امام عارف و آشنا باشید.

- اگر من قبل از ورود به حرم امام هشتم علیه السلام معرفت کسب نکنم، سهمم از این دریای رحمت کم است و نباید به امام اعتراض کنم؛ چون می‌گویند: «ظرفت کوچک است.» عنایت امام علیه السلام به ما، به اندازه ظرفیت ماست. ظرفیت ما را هم معرفت مشخص می‌کند.

- امامان معصوم علیهم السلام فقط برای برآوردن حاجات دنیوی نیامده‌اند؛ ائمه اطهار علیهم السلام برای هدایت ما آمده‌اند.

- گاهی انسان در طول روز، یک دروغ می‌گوید و [آن دروغ] او را از نماز شب محروم می‌کند. ما باید روزمان را درست کنیم تا بتوانیم از [برکات] شب بهره ببریم.

- دعا و درخواست، از آداب حین زیارت است. نیاز مادی بد نیست؛ اما اگر می‌خواهیم بهتر متوجه شویم [که چه چیزهایی بخواهیم]، دعای شریف «عالية المضامين»، زیباترین درخواست‌ها را به ما نشان می‌دهد. زیباترین حاجت‌ها را برای خودمان، دوستان، همسایگان و امواتمان بخواهیم.

- از امام‌رضا علیه السلام چه بخواهیم که بهترین باشد؟ حاجت‌هایی را از امام‌رضا علیه السلام بخواهیم که هیچ‌کس [از انسان‌های عادی]

نمی‌توانند برآورده کنند. در حاجت‌هایمان، هم خواسته‌های مادی باشد و هم معنوی؛ اما دقت کنیم که اگر خواسته‌های مادی مان را پیدا نکنیم، خیلی ضرر نکرده‌ایم.

در خواسته‌های معنوی بگوییم امام رضا علیه السلام [دعا بفرمایند که] عاقبت فرزندانمان ختم به خیر شود؛ بگوییم: «می‌خواهیم در دنیا و آخرت از شما جدا نشویم و...»

- در واقع زیارت یعنی عهد، یعنی قول و قرار. حالا چه کار کنیم؟ من قرار است بعد از زیارت، سه عهد با امام رضا علیه السلام داشته باشم: ۱. عهد امامت؛ ۲. عهد زیارت؛ ۳. عهد خدمت. ... [به این عهدها پایبند باشید:] عهد امامت، عهد زیارت و عهد خدمت. بعد ببینید وقتی دوباره به مشهد می‌آیید، نسبت به این بار، زیارت‌هایتان چقدر بهتر می‌شود!

- اگر قرار است در آینده موفقیتی متوجه ما بشود، با دعای خیر پدر و مادر است. بیشتر گره‌هایی هم که در کارمان می‌خورد، به خاطر غفلت از همین موضوع است. برای والدین حرمت قائل شو؛ بعد ببین خدا چطور درها را یکی پس از دیگری برایت باز می‌کند.

- زیارت با معرفت این است که هر که امام رضا علیه السلام را دوست دارد، دوستان حضرت را هم دوست داشته باشد و کمکشان کند. من اگر به دوستان امام رضا علیه السلام اعتنا نکنم، معرفتم ناقص است. امام رضا علیه السلام فرموده‌اند: «آن که ما را دوست دارد، دوستان ما را هم دوست دارد.»

- به تعبیر بزرگان که برخواسته از روایات است، اگر گناه و خطایی کردیم، باید زود استغفار کنیم؛ چون شیطان اول ما را وادار به گناه می‌کند، بعد می‌گوید: «تو که گناه کردی، دیگر استغفارت برای چیست؟!» شیطان اینجا ضربه دوم را می‌زند و نمی‌گذارد استغفار کنیم.

- آدم اگر تزکیه (پاک) بشود، ارتباطش با انسان پاک برقرار می‌شود.

- وجود مقدس رسول الله صلی الله علیه و آله را از خودمان ناراحت نکنید. اعمال ما به پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه می‌شود؛ اگر گناهی کرده باشیم، ایشان ناراضی می‌شوند.

- حرف خوب و عمل صالح به سمت خدا می‌رود. کار ناشایست بالا نمی‌رود و به خدا نمی‌رسد. بیان بد و ناپاک به اهل بیت علیهم السلام نمی‌رسد؛ حتی اگر کنار ضریح داد بزنی.

- اگر می‌خواهید نعمت‌ها برایتان ادامه پیدا کند، شرطش، به جا آوردن شکر خداست. اگر این را انجام دهیم، باعث می‌شود که نعمت‌ها ادامه پیدا کند و از بین نرود.

- اگر آدم الطاف امام رضا علیه السلام و خطاهای خودش را به یاد آورد، برای زیارتش خیلی حساب باز نمی‌کند که مغرور شود. ما کاری نکرده‌ایم و در برابر نعمت‌های خداوند متعال و برای جبران خطاهای خودمان، هنوز عبادتی انجام نداده‌ایم.

- هر انسانی می‌تواند زیباترین زیارت را با یک حرکت خراب

کند! یک سال طول می‌کشد تا یک خروار گندم جمع شود؛ اما برای آتش گرفتن، یک ثانیه بیشتر زمان نمی‌خواهد! تداوم بعد از زیارت، خیلی مهم است.

- علی بن موسی علیه السلام، هم مظهر رحمانیت حق است و هم مظهر رحیمیت حق.

- تخلیه یعنی پاک کردن روح و جان از رذایل اخلاقی و زنگار و اغیار. تهلیه یعنی وقتی رذایل اخلاقی از دل برود، محاسن و مکارم اخلاقی می‌آید [و جایگزین آن‌ها می‌شود].

- اگر برای رضای خدا یک اجر بدهیم، بهتر است از اینکه با ریاکاری ده تا مسجد بسازیم. باید عملمان برای رضای خدا باشد.

- شرط استفاده از برکات زیارت امام رضا علیه السلام چیست؟ شرطش این است که عارف به حق امام باشیم. باید حق امامان علیهم السلام را بشناسیم. آن حق چیست؟ در یک کلمه، شناخت جایگاه و موقعیت و منزلت امام است که آن جایگاه را خداوند به امامان معصوم علیهم السلام داده است.

- سوغات زیارت چیست؟ ولایت، پاکی و طهارت، عشق و معرفت است، صفا و صمیمیت و پاک کردن دل از غیر خدا، وحدت و نزدیکی دل‌ها و حفظ پایگاه ولایت فقیه و مقاومت در برابر دشمنان است.

- زیارت، یعنی هماهنگ شدن با امامی که انسان او را در حدّ

زبان و قلب و باطن، زیارت می‌کند.

- دخیل بستن یک معنای عرفانی دارد. معنایش این نخ و ۱۲۱ پارچه بستن‌های ظاهری یا نمونه‌های دیگر نیست.



## • توسل •

توسل یکی از ویژگی‌های مذهب شیعه است. آیا مسئله توسل از نظر عقلی مشکلی داشته و با توحید منافات دارد؟! توسل شرک است یا با مسئله توحید قابل جمع است؟!

کسانی که با توسل مخالف‌اند، مطلبی را مطرح می‌کنند که ظاهر زیبایی دارد و درست به نظر می‌رسد. آن‌ها با همین مطلب سعی می‌کنند که توسل را در نظر مردم منفی جلوه دهند و بگویند توسل معنا ندارد! این مخالفان می‌گویند خدای متعال، سمیع (شنونده) و بصیر (بینا و آگاه) و واقف بر ضمائر است؛ یعنی از عمق جان انسان‌ها مطلع است:

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾

و بدانید که خدا میان آدمی و دلش حایل می‌شود.

﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾<sup>۲</sup>

[خدا] نگاه‌های دزدانه و آنچه دل‌ها نپنهان می‌دارند، می‌داند.

آن‌ها با این بیان، این‌طور استدلال می‌کنند که چون خدا سمیع و بصیر است، نیازی نیست خواسته‌مان را به وسیله کسی به خدا برسانیم؛ خدا را صدا می‌زنیم و او می‌شنود. برای این

۱. انفال، ۲۴.

۲. غافر، ۱۹.

منظور، از بعضی آیات قرآن مجید هم استفاده می‌کنند تا به خیال خودشان ثابت کنند که به توسل نیازی نیست! مثلاً این آیه را مطرح می‌کنند:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾

و پروردگارتان فرمود: «مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم.»

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾

و هرگاه بندگان من از تو درباره من بپرسند، [بگو] من نزدیکم و دعای دعاکننده را به هنگامی که مرا بخواند، اجابت می‌کنم.

حُب، ظاهر این سخن، صحیح به نظر می‌رسد؛ اما چه پاسخی برای این مطلب داریم؟

اساس مسئله توسل، امری فطری است؛ یعنی در درون انسان نهفته است و در سرشت او وجود دارد.

از نظر عقل و سرشت مثالی بزنم: «شافی» خداوند است و شکی در آن نیست. قرآن مجید می‌فرماید:

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾

و چون بیمار شوم، او مرا درمان می‌بخشد.

شافی (شفادهنده) از القاب خداوند است؛ اما به محض اینکه

۱. غافر، ۶۰.

۲. بقره، ۱۸۶.

۳. شعرا، ۸۰.

بیمار می‌شویم، سراغ پزشک می‌رویم. پزشک وسیله است و بایستی [برای درمان] به او مراجعه کنیم؛ چون عقل حکم می‌کند. ما به حرارت مناسب نیاز داریم. اگر این حرارت درون زمین نباشد، نمی‌توانیم زندگی کنیم؛ چون همه چیز منجمد می‌شود و نه گیاهی می‌روید و نه انسانی می‌تواند زندگی کند. خدا این حرارت لازم را به وسیله خورشید به ما می‌رساند.

خدای متعال در نظام هستی کارهایش را با وسیله انجام می‌دهد. او تدبیرکننده امور است؛ اما درباره برخی از ملائک می‌فرماید:

﴿فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا﴾

و کار [بندگان] را تدبیر می‌کنند.

در قرآن می‌خوانیم که خدا «مُحیی» و «مُمیت» است، یعنی خدا جان می‌دهد و جان را می‌گیرد؛ اما آیه دیگری از کلام وحی می‌فرماید:

﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ

تُرْجَعُونَ﴾<sup>۲</sup>

بگو: «فرشته مرگی که بر شما گمارده شده است، جانتان را می‌ستاند؛ آنگاه به سوی پروردگارتان بازگردانیده می‌شوید.»

پس جان گرفتن، غیر از خدا، به وسیله ملائک هم انجام

۱. نازعات، ۵.

۲. سجده، ۱۱.



می شود.

اساس مسئله توسل، امری فطری است و کسانی که با توسل مخالفاند، درحقیقت با سرشت و فطرت انسان مخالفت می کنند. همه مسلمانان معتقدند که خدا «شافی» است. با این اعتقاد، وقتی بیمار می شوند، به سراغ پزشک می روند و دارو می خورند و می گویند: «خدا شفادهنده است؛ ولی این پزشک ها و داروها را وسیله شفا قرار داده است.» اساس توحید بر این استوار است. برنج و گندمی که توسط کشاورزان کشت می شود، رزق ماست؛ اما رزاق (روزی دهنده)، خدای متعال است.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن  
جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • آیا توسل با توحید منافات دارد؟ •

در قرآن دو آیه داریم که براساس یکی از آن ها، فلان پرنده را فقط خداوند در آسمان نگه داشته است:

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾

آیا به پرندگانی نگاه نکردند که بالای سرشان است و گاه بال های خود را می گسترند و گاه جمع می کنند؟! جز خداوند رحمان، [کسی] آن ها را [بر فراز آسمان] نگه نمی دارد؛ چراکه او

به هرچیز بیناست.

﴿إِلَّا الرَّحْمَنُ﴾، یعنی فقط خدا؛ اما به آیه دیگر توجه کنید:

﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَّمٌ أَمْثَالُكُمْ...﴾<sup>۱</sup>

و هیچ جنبنده ای در زمین نیست و نه هیچ پرنده ای که با دو بال خود پرواز می کند؛ مگر آنکه آن ها [نیز] امت هایی (گروه هایی) همانند شما هستند....

پرنده با بال می پرد. این را خدا نگه داشته است، اما با واسطه دو بال. خدا حاجت می دهد، اما با واسطه توسل به امام رضا علیه السلام؛ کار، کار خداست. خدا به ما میوه می دهد، اما توسط بارندگی و کشاورزی.

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾

آیا ندیدند که ما آب [باران] را به سوی زمین های خشک می رانیم و به وسیله آن، زراعت هایی می رویانیم که هم چهارپایانشان از آن می خورند و هم خودشان تغذیه می کنند؟! آیا نمی بینند؟!

ما [به اولیای خدا توسل می کنیم و] می گوییم «یا حسین،

۱. انعام، ۳۸.

۲. سجده، ۲۷.

یا فاطمه، یا ابا الفضل و...» از نظر وهابی‌ها این کار ما شرک است و می‌گویند: «فقط بگوئید الله!» [این حرف وهابی‌ها غلط است.] ما خدا را قبول داریم؛ اما خدا کارش را با واسطه انجام می‌دهد: پرنده را خدا نگه داشته است، اما با واسطهٔ دوباال؛ خدا به ما نعمت می‌دهد، اما توسط اهل بیت پیامبر ﷺ؛ ما هدایت می‌شویم، اما توسط قرآن؛ اگر چیزی یاد می‌گیریم، خداوند به ما علم می‌دهد: ﴿الَّذِينَ \* عَلَّمُوا الْقُرْآنَ﴾، اما به وسیلهٔ (معلم) و قلم. واسطه بودن منافاتی با توحید ندارد:

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينُ﴾

و چون بیمار شوم، او مرا درمان می‌بخشد.

براساس این آیه، خدا شفا می‌دهد؛ اما آیه‌ای دیگر، عسل را هم شفا دهنده معرفی می‌کند:

﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾

در آن، برای مردم درمانی است.

یعنی خدا شفا می‌دهد، ولی به وسیلهٔ عسل و دارو [و پزشک و...].

توسل ضروری به توحید نمی‌زند. ما هم موحد هستیم و می‌گوییم: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»؛ اما با اینکه هیچ معبودی را جز خدا

۱. الرحمن، ۲۰۱.

۲. شعراء، ۸۰.

۳. نحل، ۶۹.

قبول نداریم، واسطه‌ها را هم قبول داریم.

حجت الاسلام والمسلمین قرائتی، صحن جامع رضوی،  
۱۲ مرداد ۹۰

## • شرک چیست؟ •

شرک یعنی کسی را با خدا در کاری شریک قرار دادن. ما از توسل صحبت می‌کنیم. می‌خواهیم از طریق این واسطه برسیم به ذی‌الواسطه و آن خدایی که همه‌کاره است. کسی در این تردید ندارد که در نظام هستی، خداوند متعال همه‌کاره است؛ اما تردیدی هم نیست که خدای متعال انسان‌هایی را آفریده است که آن‌ها و جاهت و تقرب می‌دارند که دیگران ندارند. انبیای عظام الهی و ائمهٔ معصومین ﷺ و برخی از اولیای خدا این‌گونه هستند. وقتی دعای توسل می‌خوانیم، همین را می‌گوییم:

يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ اشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ...

ای کسی که در پیشگاه خدا دارای وجاهت هستی، ما را نزد خدا شفاعت کن.

این، عین توحید است. شرک یعنی اعتقاد به دو خدا و دو مؤثر. ما می‌گوییم: «مؤثر، خدای متعال است؛ اما اولیای خدا در پیشگاه پروردگار متعال، وجاهت و آبرو دارند.»

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری  
اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

## • معنای شرک •

معنای شرک، «دُونِ اللَّهِ» و «دُونِهِ» است، یعنی غیرِ خدا و به سراغ غیرِ خدا رفتن. غیرِ خدا شرک است؛ اما اولیای خدا که غیرِ خدا نیستند. اولیا هم «قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، یعنی در مسیر خدا هستند. شما اگر عبا ی یک روحانی را بوسیدی یا تکان دادی تا خاکش برود، این احترام به عبا نیست؛ احترام به خودِ روحانی است! اگر من به بچه شما احترام کردم، بچه شما غیرِ شما نیست؛ جزئی از شماست. اولیاءِ الله از خدا هستند. احترام به اولیا شرک نیست. البته سجده مخصوص خداست. اینکه افرادی وارد حرم امام رضا علیه السلام می شوند و عتبه را می بوسند، سجده نیست؛ بلکه احترام است. سجده مخصوص خداست. هیچ کس حق ندارد در برابر فرد دیگری [غیر از خدا] سجده کند.

حجت الاسلام والمسلمین قرائتی، صحن جامع رضوی،  
۱۲ مرداد ۹۰

## • توسل در قرآن •

هم کتاب خدا و هم سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و اخبار و روایات ائمه معصومین علیهم السلام مسئله توسل را پذیرفته اند. خداوند در قرآن مجید می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ...﴾

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از [مخالفت فرمان] خدا ۱۳۳ بپرهیزید و برای تقرب به او، وسیله‌ای بجویید...!

حرف مخالفانِ توسل این است که می‌گویند: «منظور از وسیله، ایمان و قرآن است!» اما در این آیه شریفه، وسیله به صورت مطلق آمده است و در پیشگاه خداوند، هرچیز مقدسی وسیله است. قرآن وسیله است. در شب‌های قدر می‌گوییم:

اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذَا الْقُرْآنِ... ۲

خدایا به حق قرآن پیش رویم [، از تو می‌خواهم که...].

هم قرآن، مقدس است و هم پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام. آیا در قرآن، پیامبر صلی الله علیه و آله در پیشگاه خدا به عنوان وسیله معرفی شده است؟

﴿...وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾ ۳

... و اگر آنان (این مخالفان) هنگامی که [با زیر پا گذاشتن فرمان‌های خدا]، به خود ستم می‌کردند، نزد تو می‌آمدند و از خدا آمرزش می‌خواستند و پیامبر [هم] برایشان طلب آمرزش

۱. مائده، ۳۵.

۲. علی بن موسی بن جعفر بن طاووس حلی (ابن طاووس)، الاقبال بالأعمال الحسنة، ج ۱، ص ۲۴۶.

۳. نساء، ۶۴.

می‌کرد، قطعاً خدا را توبه‌پذیر و مهربان می‌یافتند.

این آیه به وسیله‌بودن پیامبر ﷺ در پیشگاه خداوند تصریح می‌کند و جواب افرادی است که به اشتباه می‌گویند خداوند سمیع و بصیر است و ما نیاز نداریم سراغ کسی برویم! چرا خداوند فرموده است که پیامبر ﷺ برای آنان استغفار کنند؟ چون پیامبر ﷺ و جاهت دارند.

از آنجاکه دشمنان این مسائل و شبهه‌ها را در میان جوانان ما به راه انداخته‌اند، متوجه باشید و این آیات را به خاطر بسپارید.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • توسل برادران حضرت یوسف عَلَيْهِ السَّلَام به پدرشان •

توسل مسئله‌ای نیست که فقط در حوزه شریعت و دین ما باشد. در سوره مبارکه یوسف، می‌بینیم که مسئله توسل در میان امت‌های گذشته هم بوده است. فرزندان یعقوب پیامبر عَلَيْهِ السَّلَام ستم کردند و برادرشان را از پدر جدا کردند و درون چاه انداختند. بعد از آنکه این ماجرا معلوم شد، به پدرشان گفتند:

﴿...يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ﴾

ای پدر، [از خدا] آمرزش گناهان ما را بخواه که ما خطاکار بودیم!

مگر خودشان نمی‌توانستند استغفار کنند؟! مگر خدای متعال، شنوای استغفار آنان نبود؟! پس چرا به پدرشان گفتند که برایشان استغفار کند؟! اگر مسئله توسل شرک بود، چرا پدرشان که پیامبر بودند، به آنان نفرمودند که خودشان استغفار کنند؟! ایشان در پاسخ به درخواست فرزندانشان فرمودند:

﴿قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

گفت: «به زودی از پروردگارم برای شما آمرزش می‌خواهم که او آمرزنده و مهربان است.»

چون حضرت یعقوب عَلَيْهِ السَّلَام، پیامبر الهی هستند و در پیشگاه خدا و جاهتی دارند و فرزندانشان هم آن مقام را می‌دانند؛ بنابراین دست‌به‌دامان پدرشان می‌شوند تا برایشان استغفار کنند.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • تبرک جستن •

ممکن است یک سنگ هم از قداستی برخوردار باشد. ما چرا حجرالأسود را استلام می‌کنیم و می‌بوسیم؟ خود پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و اهل بیت عَلَيْهِمُ السَّلَام هم حجرالأسود را بوسیده‌اند. چرا؟ چون این

سنگ، مقدس است و از بهشت آمده است. فرزندان حضرت یعقوب علیه السلام به مصر آمدند و برادرشان را شناختند. بر اثر گریه های زیاد، یعقوب علیه السلام بینایی خود را از دست داده بودند:

﴿...وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾

و چشمان او از اندوه سفید شد؛ اما خشم خود را فرو می برد [و هرگز کفران نمی کرد]!

گاهی قرآن را می خوانیم؛ اما توجهی به پیام آیاتش نداریم! حضرت یوسف علیه السلام به برادرانشان فرمودند:

﴿إِذْهَبُوا بِبَقِيصِي هَذَا فَالْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾

این پیراهن من را ببرید و روی صورت پدرم بیندازید تا بینا شود و همه نزدیکان خود را نزد من بیاورید!

چرا پیراهن حضرت یوسف علیه السلام بایستی به چشمان یعقوب علیه السلام نبی علیه السلام مالیده شود؟ چون این پیراهن، قداستی دارد. پیراهن حضرت یوسف علیه السلام پیراهنی بود از جد یعقوب علیه السلام پیامبر علیه السلام، یعنی حضرت ابراهیم علیه السلام به ایشان رسیده بود. هنگامی که حضرت ابراهیم علیه السلام را در آتش انداختند، این پیراهن را به تن داشتند و خدا آتش را برای ایشان سرد و سلامت کرد. این پیراهن هرچند از پنبه یا کتان باشد، چون به بدن یک منادی توحید یعنی

۱. یوسف، ۸۴.

۲. یوسف، ۹۳.

ابراهیم خلیل الله علیه السلام رسیده، در پیشگاه خدا قداست پیدا کرده است؛ برای همین وقتی که فرزندان یعقوب علیه السلام پیراهن حضرت یوسف علیه السلام را برداشتند و به چشمان پدرشان کشیدند، این بزرگوار علیه السلام بینایی خود را بازیافتند:

﴿فَلَمَّا أَن جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَارْتَدَّدَ بَصِيرًا...﴾

پس چون بشارت دهنده آمد، آن [پیراهن] را بر چهره او انداخت؛ پس بینا شد.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • توسل و تبرک در دیگر ادیان آسمانی •

بنی اسرائیل صندوقی داشتند که در جنگ ها پیشاپیش سپاهشان می بردند. به این صندوق تبرک می جستند و به برکت آن، خدای متعال فتح و پیروزی را نصیبشان می کرد:

﴿...التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آءَالُ مُوسَىٰ وَآءَالُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ...﴾

[همان صندوق عهد که] در آن، آرامشی از پروردگار شما و یادگارهای خاندان موسی و هارون قرار دارد،

۱. یوسف، ۹۶.

۲. بقره، ۲۴۸.

درحالی که فرشتگان آن را حمل می کنند... .

چه چیزی درون این صندوق بوده که قداست پیدا کرده است؟ الواح تورات در آن بوده است. عصا و لباس های حضرت موسی عليه السلام در آن بوده است. این ها را حمل می کردند و برکت می جستند. بنابراین مسئله توسل، هم در اقوام گذشته بوده است و هم در اسلام. در آیات و روایات نیز به این مسئله تأکید شده و در سیره عملی اهل بیت عليهم السلام هم وجود داشته است.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • توسل همان شفاعت است •

توسل همان شفاعت است. تنها فرق این دو، این است که شفاعت در آخرت و توسل در دنیاست. آیا ممکن است که خدای متعال شفاعت در آخرت را قبول کرده باشد، ولی شفاعت در دنیا [که همان توسل است] را قبول نکند؟! توسل همان واسطه قرار دادن است. مگر جز این است که شخص گناهکار در فردای قیامت، افرادی که صاحب وجاهت هستند، مثل رسول خدا صلى الله عليه وآله و ائمه هدی عليهم السلام را در پیشگاه خدا واسطه قرار می دهد و از آن ها می خواهد که وساطت کنند تا خدای متعال از نافرمانی های او بگذرد.

حجت الاسلام والمسلمین نظری منفرد، صحن جمهوری اسلامی، ۱۲ تیر ۸۷

### • آیه توسل و جواب به وهابی ها •

﴿...وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا﴾

... و اگر آنان (این مخالفان) هنگامی که [با زیر پا گذاشتن فرمان های خدا]، به خود ستم کردند، نزد تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند و پیامبر [هم] برایشان طلب آمرزش می کرد، قطعاً خدا را توبه پذیر و مهربان می یافتند.

این همان آیه ای است که چشم وهابی ها را کور کرده و کمر این وهابی ها (تکفیری ها) را شکسته است. از نظر آن ها توسل به ائمه معصوم عليهم السلام شرک است. توسل به پیامبر اکرم صلى الله عليه وآله را هم شرک می دانند؛ درحالی که خود قرآن این توسل را به ما یاد داده است.

خدا استغفاری را که پیامبر اکرم صلى الله عليه وآله برای شما بکند، می پذیرد. ما برای چه به مشهد آمده ایم؟ برای چه دور این مرقد و این حرم می گردیم؟ آمده ایم بگوئیم: «علی بن موسی الرضا عليه السلام! آفاجان! ما گناهکاریم، مقصریم. خودمان با خداوند حرف می زنیم؛ ولی قیمت حرف ما با قیمت حرف شما، زمین تا آسمان فرق می کند. آمده ایم شما را واسطه

قرار بدهیم.»

خداوند به پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ائمه اطهار عَلَيْهِمُ السَّلَام قدرتی داده است که می‌توانند هم در بُعد معنوی و هم در بُعد مادی به من و شما کمک کنند. این بزرگواران عَلَيْهِمُ السَّلَام سبب‌سازی می‌کنند. این‌ها که مثل من و امثال من نیستند که اگر از دنیا رفتند، دیگر خاصیتی نداشته باشند. این‌ها جانشین پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هستند و همان‌طور که پیامبر اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این قدرت را دارند، ائمه معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَام هم دارند.

حجت الاسلام والمسلمین محسن کازرونی 'حفظه الله تعالى'، رواق امام خمینی عَلَيْهِ السَّلَام، ۱۰ دی ۹۲

### • حاجت مستقیم از خدا یا ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَام •

سؤال: حاجت‌خواستن از امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام به صورت مستقیم، مثل اینکه از امام رضا بخواهیم که مریض ما را شفا بدهند، درحالی‌که می‌دانیم امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام هرچه دارند، از خداوند است؛ چه توجیهی دارد؟ ما که می‌توانیم حاجاتمان را از خدا بخواهیم، چه لزومی دارد از امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام درخواست کنیم؟

جواب: باور ما این است که «لَا مُؤَثَّرَ فِي الْمَوْجُودِ إِلَّا اللَّهُ»؛ یعنی هر کاری در عالم انجام می‌شود، به اراده خداست. اما یک معلم هم گاهی وقت‌ها بعضی کارهای کلاس را به شاگرد اول‌ها می‌سپارد تا جایگاه شاگرد اول‌ها را نشان دهد. معلم وقتی این کار را انجام می‌دهد، نمی‌گوید خودم بازنشسته شدم؛ بلکه

می‌گوید: «بچه‌ها، هرکسی شاگرد اول بشود، من جایزه‌ها را می‌دهم تا او به دیگران بدهد.» خدا هم می‌خواهد اعلام کند که: «مردم! هرچه می‌خواهید، به شما می‌دهم؛ اما به خاطر اینکه به شما نشان دهم امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام شاگرد اول عالم خلقت است، جایزه‌هایتان را می‌دهم تا او به شما بدهد.» بنابراین اگر باور ما این باشد که امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام به طور مستقل حاجت ما را می‌دهند، این خطا و شرک است؛ اما اگر باور ما این باشد که امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام از طرف خدا حاجت ما را می‌دهند، اشکالی ندارد. اگر باورمان این باشد، چه به خداوند بگوییم که به آبروی امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام حاجت ما را بدهد، چه از امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام بخواهیم که ز خدا بخواهند که به ما عطا کند و چه از خود امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام بخواهیم که عنایت کنند، هیچ‌کدام اشکال ندارد؛ البته به شرطی که باورمان این باشد که امام رضا عَلَيْهِ السَّلَام هم اگر کاری می‌کنند، از طرف خداوند بزرگ است.

حجت الاسلام والمسلمین ماندگاری، صحن قدس، ۱۵ مرداد ۸۶

## خلاصه فصل پنجم

- اساس مسئله توسل، امری فطری است؛ یعنی در درون انسان نهفته است و در سرشت او وجود دارد.

- شافی (شفادهنده) از القاب خداوند است؛ اما به محض اینکه بیمار می‌شویم، سراغ پزشک می‌رویم. پزشک وسیله است و بایستی [برای درمان] به او مراجعه کنیم؛ چون عقل حکم می‌کند.

- برنج و گندمی که توسط کشاورزان کشت می‌شود، رزق ماست؛ اما رزاق (روزی‌دهنده)، خدای متعال است.

- شرک یعنی کسی را با خدا در کاری شریک قرار دادن. ما از توسل صحبت می‌کنیم. می‌خواهیم از طریق این واسطه برسیم به ذی‌الواسطه و آن خدایی که همه‌کاره است.

- شرک یعنی اعتقاد به دو خدا و دو مؤثر. ما می‌گوییم: «مؤثر، خدای متعال است؛ اما اولیای خدا در پیشگاه پروردگار متعال، وجاهت و آبرو دارند.»

- معنای شرک، «دُونِ اللَّهِ» و «دُونِهِ» است، یعنی غیرخدا و به سراغ غیرخدا رفتن. غیرخدا شرک است؛ اما اولیای خدا که غیرخدا نیستند. اولیا هم «قَتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ»، یعنی در مسیر خدا هستند.

- مسئله توسل، هم در اقوام گذشته بوده است و هم در اسلام. در آیات و روایات نیز به این مسئله تأکید شده و در سیره عملی

اهل بیت علیهم‌السلام هم وجود داشته است.

- توسل همان شفاعت است. تنها فرق این دو، این است که ۱۴۳ شفاعت در آخرت و توسل در دنیا است.

- اگر باور ما این باشد که امام رضا علیه‌السلام به طور مستقل حاجت ما را می‌دهند، این خطا و شرک است؛ اما اگر باور ما این باشد که امام رضا علیه‌السلام از طرف خدا حاجت ما را می‌دهند، اشکالی ندارد. امام رضا علیه‌السلام هم اگر کاری می‌کنند، از طرف خداوند بزرگ است.

- از نظر وهابی‌ها، توسل به ائمه معصوم علیهم‌السلام شرک است. آن‌ها توسل به پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را هم شرک می‌دانند؛ درحالی‌که خود قرآن این توسل را به ما یاد داده است.





## • شفای چشم ملا عبدالله در کشمیر •

فردی از کشمیر قصد داشت به شهر توس سفر کند. دوستش ملا عبدالله که فردی نابینا بود، به او گفت: «حالا که داری به زیارت علی بن موسی علیه السلام می روی، خواهشی از تو دارم. سوغات نمی خواهم؛ برای من مقداری از غبار حرم امام هشتم علیه السلام بیاور.» دوستش قبول کرد؛ ولی وقتی زیارت کرد و به کشمیر برگشت، متوجه شد که فراموش کرده است غبار حرم امام هشتم علیه السلام را برای دوستش بیاورد. ناراحت شد و به فکر فرو رفت. راهی به ذهنش رسید؛ رفت درون باغچه خانه اش [در کشمیر پاکستان] و رویش را به طرف خراسان و قبر مطهر امام رضا علیه السلام کرد و گفت: «یا امام رضا! ملا عبدالله نابینا، از من غبار حرم تو را خواسته است، اما من فراموش کردم که برایش بیاورم. چه جوابی به او بدهم؟! کمی از خاک باغچه خودم را به نیت حرم شما برمی دارم. آقا جان! شما می توانید در این خاک هم شفا قرار دهید.» با خلوص نیت مقداری از خاک باغچه را برداشت، درون ظرفی ریخت و روی طاقچه گذاشت. ملا عبدالله به دیدار او آمد و به دوستش گفت: «هدیه من را آوردی؟» دوستش همان خاک باغچه را جلوی ملا عبدالله گذاشت. او هم با خلوص نیت، مقداری از این خاک را برداشت و به چشم هایش مالید و با گریه

گفت: «قربان غبار حرمت یا علی بن موسی الرضا!» ناگهان چشم ملاًعبدالله بینا شد و شروع کرد به گریه کردن و گفت: «حالا فهمیدی چرا گفتم غبار حرم امام رضا علیه السلام را برایم بیاوری؟» دوستش گفت: «ملاًعبدالله حالا که امام رضا علیه السلام چشم‌هایت را شفا دادند، (پس) بدان که آقا [به اذن خدا]، چقدر در عالم قدرت دارند! به خود امام رضا علیه السلام قسم، فراموش کردم غبار حرم آقا را برایت بیاورم. این خاک باغچه‌خانه‌ام بود؛ اما امام رضا علیه السلام شفای چشم تو را در این خاک قرار داد!»

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۲۷ مهر ۸۹

### • امام رضا علیه السلام و رجب حمای •

وقتی موکب امام رضا علیه السلام به بغداد رسید، مردی به نام رجب حمای به استقبال امام آمد و گفت: «آقا! می‌شود پایتان را روی چشم‌های من بگذارید و مهمان خانه‌ام شوید؟» امام رضا علیه السلام مهمان او شدند و شب‌هنگام از او خواستند که حمام را آماده کند تا امام استحمام کنند. رجب حمام را آماده کرد. امام رضا علیه السلام قبل از ورود به حمام، به غلامشان یاسر فرمودند که دو دست لباس دروسایل ایشان بگذارد. یاسر عرض کرد: «چرا؟» حضرت علیه السلام فرمودند: «بعد می‌فهمی.»

رجب همسایه‌ای داشت که مبتلا به نوع واگیردار بیماری بَرَص بود و اگر با مردم ارتباط پیدا می‌کرد، دیگران هم مبتلا

می‌شدند؛ بنابراین به خاطر این مرض، خانه‌نشین شده بود. این مرد بیمار شنید که امام رضا علیه السلام به خانه همسایه‌اش آمده‌اند و شب می‌خواهند استحمام کنند. خودش را به کسی رساند که حمام را روشن می‌کرد و مبلغی پول به او داد و گفت: «لحظه‌ای که امام هشتم علیه السلام در حمام هستند، به من اجازه بده که وارد حمام شوم. شاید مرا شفا دهند و از این دربه‌دری نجات پیدا کنم.» وقتی حضرت علیه السلام در حال استحمام بودند، این مرد بیمار هم وارد شد. سلام کرد و گفت: «آقا! من بیمارم و از همه‌جا رانده شده‌ام.» امام رضا علیه السلام درون کاسه‌ای آب، سوره فاتحه را خواندند و از بالای سر او آب‌ها را ریختند. هم‌زمان با ریختن آب‌ها تمام لکه‌های بَرَص که در بدن آن مرد بود، از بین رفت. بعد حضرت به غلامشان فرمودند: «حالا یک دست از آن لباس‌هایم را به او بپوشان.»

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی علیه السلام، ۲۷ مهر ۸۹

### • مرد آشپز و شفای بیماری بَرَص •

واعظی از سبزوار خراسان به اصفهان رفت. مرد آشپزی که بیماری بَرَص داشت، پای منبر نشسته بود. سخنران داشت از کرامات رضوی می‌گفت. مرد آشپز به حمام کنار مسجد رفت و کاسه‌ای آب برداشت؛ بعد سوره حمد را خواند و از داخل حمام رویش را به طرف مشهد کرد و گفت: «یا اباالحسن، دور

و نزدیک ندارد؛ تو می‌توانی در این آب شفا قرار دهی.» این را گفت و کاسه آب را بالای سرش ریخت. این کار را که کرد، لکه‌های بَرَص بدنش از بین رفت. لباس پوشید و آمد پای منبر. وقتی که دید هنوز واعظ دارد از معجزات امام رضا علیه السلام می‌گوید، گفت: «من معجزه زنده امام رضا علیه السلام هستم؛ تو هنوز داری از تاریخ می‌گویی؟! ای مردم، من چند سال است بَرَص دارم؟» مردم که او را می‌شناختند، گفتند: «سی سال.» بعد پیراهنش را باز کرد و مردم دیدند که سالم شده است! مرد آشپز گفت: «الان که سخنان عنایت رضوی را گفت، من رفتم درون حمام و کاسه‌ای آب را به نیت شفا روی خودم ریختم و شفا گرفتم!» این کرامت را مروّج خراسانی رضی الله عنه در معجزات و کرامات رضوی نوشته است.

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی رضی الله عنه، ۲۷ مهر ۸۹

### • مرد بلخی و حاجت گرفتن غلام •

مردی همراه غلامش از شهر بلخ به زیارت امام رضا علیه السلام آمد. وقتی زیارت کرد و خواست از حرم بیرون برود، به غلامش گفت: «ای غلام، علی بن موسی الرضا علیه السلام را شاهد می‌گیرم که به آنچه می‌گویم، عمل کنم: ۱. تو را در راه خدا آزاد کردم؛ ۲. فلان کنیزی که در بلخ دارم نیز آزاد کردم؛ ۳. آن کنیز را به عقد تو درمی‌آورم؛ ۴. فلان باغ و ملکی که در بلخ دارم را هم به تو

بخشیدم.»

غلام شروع کرد به گریه کردن. اربابش گفت: «چهار لطف ۱۵۱ بزرگ برایت انجام دادم، چرا گریه می‌کنی؟» غلام گفت: «من هنگام زیارت این خواسته‌ها را از حضرت رضا علیه السلام طلب کردم.» آن قدر معجزات و کرامات صاحب این قبر مطهر فراوان است که انسان مبهوت می‌ماند که چه بگوید!

حجت الاسلام والمسلمین هاشمی نژاد، رواق  
امام خمینی رضی الله عنه، ۲۷ مهر ۸۹

### • توسل آیت الله مرعشی نجفی رضی الله عنه به حضرت معصومه علیها السلام •

آیت الله سیدشهاب الدین مرعشی نجفی رضی الله عنه، در ایام جوانی، اول طلبگی شان به شهر قم رفتند. وضعشان خوب نبود. در محله‌ای مستضعف نشین خانه‌ای اجاره کرده بودند. روزی به منزل آمدند و دیدند که همسرشان از [وضع موجود] گلایه می‌کند. علت را پرسیدند. همسرشان گفتند: «آدمم داخل حیاط تا ظرف و لباس بشویم؛ صاحب خانه آمد و گفت: بروید در کوچه بشوید، چاه خانه مان پر می‌شود.» به او گفتیم: «من همسر یک روحانی‌ام؛ در کوچه نامحرم است و...!» ولی صاحب خانه اجازه نداد.»

مرحوم مرعشی که دیدند همسرشان خیلی اظهار ناراحتی می‌کند، وضع مالی شان هم خوب نیست و امکاناتی هم ندارند، دلشان شکست. آمدند پناهنده شدند به کریمه اهل بیت فاطمه

معصومه علیها السلام و توسلی کردند که: «بی‌بی‌جان، مشکلم را حل کنید. ما مهمان شما هستیم!» مدت کمی گذشت. دایی آیت‌الله مرعشی علیه السلام که از تجار تهران بود، به ایشان پیغام رساند که: «آقا سیدشهاب، من مشکلی پیدا کرده بودم و هرکاری می‌کردم، حل نمی‌شد. نذر کردم اگر مشکل من حل بشود، خانه‌ای برای یک سادات تهیه کنم. شکر خدا حاجتم برآورده شد و می‌خواهم نذرم را ادا کنم. فکر کردم چه کسی بهتر از خواهرزاده خودم که هم سید هست و هم طلبه.»

ببینید؛ مرحوم مرعشی توسل پیدا کردند و مدت کوتاهی بعد از آن، مشکلمان حل شد. اگر توسل و پیوند با اهل بیت علیهم السلام برقرار باشد، برای کسی کم نمی‌گذارند.

دوستان را کجا کنی محروم

تو که با دشمنان نظر داری

حجت‌الاسلام والمسلمین فرحزاد، صحن جامع‌رضوی،  
۷ شهریور ۹۳

### • امام‌رضا علیه السلام و شفای پسر مسیحی •

سال‌های قبل روزنامه‌ای در خراسان منتشر می‌شد که امروز هم هست. برای ولادت علی‌بن‌موسی‌الرضا علیه السلام همراه این روزنامه، ویژه‌نامه‌ای هم [به‌عنوان ضمیمه] منتشر کرده بودند. در آن ویژه‌نامه، قصه‌ای از یکی از روحانیان محترم مشهد نقل

شده بود. ایشان روزی برای زیارت به سمت حرم می‌آمد که دید خانمی درحال بیرون آمدن از صحن است و همین‌که از صحن بیرون آمد، چادرش را از سرش برداشت و درون کیفش گذاشت. آن روحانی با خودش گفته بود: «اینجا جای این است که این خانم را موعظه و نصیحت کنم.» جلورفت و گفت: «خانم، حیف نیست شما که به زیارت حضرت رضا علیه السلام آمدید، حالا که دارید از حرم بیرون می‌روید، چادرتان را جمع کنید؟! بگذارید این چادر روی سرتان بماند.» آن خانم رو به روحانی کرد و گفت: «آقا، من مسلمان نیستم. چون وارد حرم شدم، چادر سرم کردم.» گفت: «شما که مسلمان نیستید، چطور به حرم امام‌رضا علیه السلام آمدید؟» گفت: «من پسری دارم که دو پایش فلج بود. خیلی پیش طبیب و پزشک رفتیم، ولی نتیجه‌ای نگرفتیم. در محله‌ای که زندگی می‌کنیم، بچه‌های مسلمان شیعه زیاد هستند. بچه‌های محل یا مدرسه که با پسر من صحبت و بازی می‌کردند، به او گفته بودند که آن‌ها در مشهد دکتری دارند. به ما بگوید یک بار هم که شده است، او را پیش آن دکتر ببریم تا کمکش کند. پسرم بارها این را گفت و ما خیلی توجه نکردیم. یک بار با سماجت فراوان گفت که باید او را پیش این دکتر ببریم. من هم گفتم: 'این دکتری که می‌گویند، مال مسلمان‌هاست نه ما و اگه برویم، ما را راه نمی‌دهد.' اصرار این بچه باعث شد تا آمدیم مشهد و او را وارد حرم مطهر امام‌رضا علیه السلام کردیم. پسرم درحال خواب یا بی‌حالی دیده بود که امام‌رضا علیه السلام آمده و به او گفته بودند: 'تو خوب شدی، بلند شو. یک پیغام هم برای مادرت

دارم؛ به او بگو ما طیب همه اهل عالم هستیم، نه فقط برای شیعه های مسلمان.»

حجت الاسلام والمسلمین حمید میرباقری، صحن جامع رضوی، ۲ شهریور ۹۳

### خلاصه فصل ششم

آن قدر معجزات و کرامات صاحب این قبر مطهر فراوان است که انسان مبهوت می ماند که چه بگوید!  
اگر توسل و پیوند با اهل بیت علیهم السلام برقرار باشد، برای کسی کم نمی گذارند.

